

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2005-2006

20 januari 2006

ONTWERP VAN DECREET

**houdende instemming met het verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa
en de slotakte, ondertekend in Rome op 29 oktober 2004**

HOORZITTINGEN

over de thematiek van de Europese Grondwet

VERSLAG

**namens de Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden,
Internationale Samenwerking en Toerisme
uitgebracht door mevrouw Anne Marie Hoebeke en de heer Stefaan Sintobin**

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: de heer Karim Van Overmeire.

Vaste leden:

de heren Stefaan Sintobin, Roland Van Goethem, Luk Van Nieuwenhuysen, Karim Van Overmeire, John Vrancken;

de dames Sabine Poleyn, Miet Smet, de heren Luc Van den Brande, Johan Verstreken;

mevrouw Stern Demeulenaere, de heer Jaak Gabriels, mevrouw Anne Marie Hoebeke;

de heren Gilbert Bossuyt, Bart Caron, Jan Roegiers.

Plaatsvervangers:

mevrouw Agnes Bruyninckx, de heer Werner Marginet, mevrouw Marie-Rose Morel, de heer Christian Verougstraete, mevrouw Linda Vissers;

de heren Hubert Brouns, Ludwig Caluwé, Stefaan De Clerck, mevrouw Trees Merckx-Van Goey;

de heren Jean-Marie Dedecker, Louis Bril, Marc van den Abeelen;

de heren Kurt De Loor, Jacky Maes, mevrouw Gracienne Van Nieuwenborgh.

Toegevoegde leden:

de heer Eloi Glorieux;

de heer Jan Loones.

Zie:

358 (2004-2005)

– Nr. 1: Ontwerp van decreet

INHOUD

	Blz.
I. Hoorzittingen van donderdag 10 november 2005	4
I.1. Bespreking met de heer John Hontelez, secretaris-generaal van het European Environment Bureau	4
A. Uiteenzetting door de heer John Hontelez	4
B. Bespreking	6
I.2. Bespreking met de heer Ludo De Brabander, stafmedewerker vzw Vrede	9
A. Uiteenzetting door de heer Ludo De Brabander	12
B. Bespreking	12
II. Hoorzittingen van donderdag 17 november 2005	16
II.1. Bespreking met prof. dr. Hendrik Vos, vakgroep Politieke Wetenschappen Universiteit Gent	16
A. Uiteenzetting door de heer Hendrik Vos	17
B. Bespreking	18
II.2. Bespreking met de heer Eric Goeman, woordvoerder Attac Vlaanderen	21
A. Uiteenzetting door de heer Eric Goeman	21
B. Bespreking	24
II.3. Bespreking met de heer Theo Lansloot, publicist en voormalig Belgisch diplomaat	26
A. Uiteenzetting door de heer Theo Lansloot	26
B. Bespreking	28
II.4. Bespreking met de heer Peter Bursens, hoofddocent aan het departement Politieke Wetenschappen van de Universiteit Antwerpen, gespecialiseerd in Europese aangelegenheden	31
A. Uiteenzetting door de heer Peter Bursens	31
B. Bespreking	33

DAMES EN HEREN,

In de Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking en Toerisme werden op datum van donderdag 10 november en donderdag 17 november 2005 hoorzittingen gehouden over de thematiek van de Europese Grondwet. Deze hoorzittingen kaderden in de bespreking van het ontwerp van instemmingsdecreet bij het verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa (*Parl. St.* VI. Parl. 2004-05, nr. 358/1). De hoorzittingen werden gevraagd en toegekend op basis van artikel 32, 2, b, van het Reglement van het Vlaams Parlement.

Op donderdagvoormiddag 10 november werd de heer John Hontelez, secretaris-geneaal van het European Environment Bureau (EEB) gehoord, evenals de heer Ludo De Brabander, stafmedewerker van de vzw Vrede.

Op donderdag 17 november werden in de voormiddag de heer Hendrik Vos, hoogleraar bij de vakgroep Politieke Wetenschappen van de Universiteit Gent, en de heer Eric Goeman, woordvoerder van de anders-globalistische beweging Attac Vlaanderen, gehoord. In de namiddag kwamen de heer Theo Lansloot, onderzoeksmedewerker aan de Universiteit Antwerpen en voormalig Belgisch ambassadeur, en de heer Peter Bursens, hoofddocent gespecialiseerd in Europese aangelegenheden van het departement Politieke Wetenschappen van de Universiteit Antwerpen, aan het woord.

I. HOORZITTINGEN VAN DONDERDAG 10 NOVEMBER 2005

I.1. Bespreking met de heer John Hontelez, secretaris-geneaal van het European Environment Bureau

De voorzitter: Aan de orde is het eerste deel van de hoorzittingen over de thematiek van de Europese Grondwet. Als eerste spreker verwelkom ik de heer John Hontelez die de visie van de koepelorganisatie van de Europese milieubeweging op de Europese Grondwet zal vertolken.

A. Uiteenzetting door de heer John Hontelez

De heer John Hontelez, secretaris-geneaal van het European Environment Bureau (EEB): Het Europees Milieubureau is de grootste federatie van milieuorga-

nisaties in Europa, speciaal opgericht om het Europese milieubeleid te bevorderen. We bestaan sinds 1974 en hebben zo'n 145 lidorganisaties uit alle EU-lidstaten en uit de toetredingslanden Bulgarije, Roemenië en Turkije. Ons bekendste Vlaamse lid is de Bond Beter Leefmilieu. We concentreren ons vooral op het Europese milieubeleid, maar de jongste jaren in toenemende mate ook op thema's als duurzame ontwikkeling en democratisering van besluitvorming.

Inzake het verdrag heeft mijn organisatie altijd nauw samengewerkt met andere milieuorganisaties als het WWF, Greenpeace en Friends of the Earth. We hebben ook steeds gezamenlijke standpunten uitgebracht over de werkzaamheden en het resultaat van de Europese Conventie. De analyse van dat eindresultaat is niet meer helemaal relevant omdat de Europese lidstaten nog enkele wijzigingen hebben aangebracht inzake de rol van het parlement. Ook van hun slottekst hebben we een analyse gemaakt, die ik hierbij ter beschikking stel van de commissieleden.

Ik ben het afgelopen jaar ook voorzitter geweest van een nog breder samenwerkingsverband van ngo's, de Civil Society Contact Group, waarin mensenrechtenorganisaties, sociale organisaties, ontwikkelingsorganisaties en organisaties die zich bezighouden met cultuur, vrouwenzaken en milieu, samenwerken. Daarom ben ik ook in staat om meer horizontaal verslag uit te brengen van wat men over het verdrag denkt binnen de Europese ngo's.

De milieu-, ontwikkelings- en sociale organisaties van de Civil Society Contact Group beoordelen het verdrag doorgaans positief. Toch hebben de individuele milieuorganisaties vaak niet echt actie gevoerd voor de goedkeuring van het verdrag. Dat komt doordat onze nationale leden bij de beoordeling van het verdrag uiteindelijk soms een bredere analyse maken die het thema milieu overstijgt en de discussie opentrekt naar de vraag wat Europa in de praktijk voor de burgers betekent. In Spanje hebben sommige van onze leden bijvoorbeeld actie gevoerd tegen het verdrag en andere voor.

Wat vrijwel iedereen erg positief noemt is dat het Handvest van Grondrechten nu een onderdeel is van het verdrag. De milieubeweging is daar wat minder enthousiast over omdat de milieuhoofdstukken van het charter niet echt een recht op een schoon milieu waarborgen dat voor een rechtbank afdwingbaar is.

We zijn erg tevreden over de fundamentele doelstellingen van de Europese Unie (EU) zoals ze in artikel

6 zijn verwoord. Toen de Europese Conventie begon, zag het er nochtans slecht uit: Giscard d'Estaing wilde aanvankelijk een erg korte tekst, waardoor essentiële zaken zoals milieu en duurzame ontwikkeling even vergeten werden. Maar in de uiteindelijke tekst zijn duurzame ontwikkeling, mensenrechten, sociale belangen, gelijkberechtiging van man en vrouw en zelfs thema's als eerlijke handel toch terug te vinden als doelstellingen van de EU.

Een derde thema waarover de diverse sectoren positief zijn, is de introductie van het concept 'participatieve democratie'. Tot de democratische besluitvorming behoren voortaan ook duidelijk openbaarheid van informatie en het recht voor de burgers om geconsulteerd te worden. Toegang tot de rechter is in het verdrag helaas minder goed uitgewerkt. Op dit moment wordt er in de Europese instellingen een verordening besproken die voortvloeit uit de ratificatie van het Verdrag van Arhus, waardoor de toegang tot de rechter mogelijk zou worden voor milieugerelateerde thema's.

Op diverse manieren wordt de rol van het Europees Parlement (EP) versterkt. Dat is voor ons essentieel, omdat het parlement de Europese bevolking directer vertegenwoordigt dan de Europese Commissie (EC), maar ook omdat het per definitie zijn werk in alle openbaarheid doet, wat op zich al het democratische gehalte van de besluitvorming versterkt.

Ik ga vervolgens specifiek in op de mening van de milieuorganisaties over het verdrag. Toen de Europese Conventie begon te werken, hebben we aanvankelijk voor een gedeeltelijk defensieve strategie gekozen. De milieuorganisaties hebben eigenlijk hun slag thuisgehaald in de jaren tachtig en negentig, met verschillende wijzigingen van het verdrag. Allereerst was er de toevoeging van het – zeer goede – milieuhoofdstuk, waar het voorzorgsprincipe voorop staat en waar bepaald wordt dat de EU voor een hoog niveau van milieubescherming moet zorgen. Het hoofdstuk bevat wel een structurele zwakheid: om tot fiscale maatregelen voor het milieubeleid te besluiten, is er een unanimitieit van de lidstaten vereist. Onze campagne om dat te veranderen is duidelijk niet gelukt. In de jaren negentig zijn we erin geslaagd – in het Verdrag van Amsterdam – om de duurzame ontwikkeling een centrale plaats te geven in de Europese doelstellingen. Artikel 6 van dat verdrag verplicht de EU ertoe om in alle beleidsdomeinen de milieubelangen in aanmerking te nemen. De eerste doelstelling van de milieubeweging was om die verworvenheden te behouden.

We dachten dat het ook de bedoeling was – en zo hebben we ook de Verklaring van Laken gelezen – om het verdrag te moderniseren inzake specifieke sectorale thema's als landbouw, transport en handel. Wij hadden ons daarom ook op landbouw en transport gericht. Maar op dat vlak is er eigenlijk weinig veranderd. De Europese Conventie heeft de Verklaring van Laken anders opgevat en zich vooral met institutionele vraagstukken beziggehouden. Als gevolg daarvan bevat het nieuwe verdrag een landbouwhoofdstuk dat nog steeds uitgaat van de situatie van de jaren vijftig, toen milieu überhaupt geen thema was en de EU de opdracht had ervoor te zorgen dat er voldoende voedsel werd geproduceerd.

We zijn tevreden over de verbetering van de democratie, de toegang tot informatie en de rol van het Europees Parlement. We zijn vooral geïnteresseerd in een sterkere inbreng van het parlement in beleidsdomeinen zoals landbouw, handel en wetenschappelijk onderzoek.

We wilden de specifieke behandeling van fiscale maatregelen voor het milieu uit het verdrag geschrapt zien, zodat voor dergelijke maatregelen een normale, gekwalificeerde meerderheid zou volstaan en het EP zou meebeslissen. Dat is mislukt.

Optimisten lezen in het verdrag een vooruitgang met betrekking tot de toegang tot de rechter, maar de bepalingen van het verdrag over deze kwestie zijn erg moeilijk te begrijpen. Hoewel de milieuorganisaties er niet eenduidig enthousiast over waren, hebben ze toch het Handvest van Grondrechten in het lijstje van positieve punten opgenomen.

De milieubeweging heeft altijd op een tamelijk specifieke manier aangekeken tegen de subsidiariteit en de rol van de nationale parlementen. De milieubeweging heeft altijd gevonden dat Europa minimumnormen voorschrijft maar dat lidstaten de vrijheid hebben om daarbovenop nationaal beleid te voeren. Dat principe blijft gehandhaafd.

We hadden ook een specifiek campagnepunt over het Euratom-verdrag, een zelfstandig verdrag. Het was de bedoeling om alle afzonderlijke verdragen in één grondwet samen te vatten. De milieubeweging ziet het Euratom-verdrag als de ondersteuning van een bepaalde vorm van energieopwekking, waarrond grote controverse heerst en waarvan diverse landen trouwens al afscheid hebben genomen. De milieubeweging wou dus niet dat het Euratom-verdrag ongewijzigd in de Europese Grondwet zou worden opgenomen omdat dat zou neerkomen op een her-

bevestiging van die politiek. Uiteindelijk is het er niet in opgenomen, maar is het eraan gehangen als een soort appendix, zonder dat er verdere uitspraken gedaan zijn over de inhoud. Voor de milieubeweging is het van belang dat de inhoud van het verdrag kan worden aangepast van zodra de grondwet is aangenomen.

Vervolgens had de milieubeweging nog een specifiek punt over ‘participatory democracy’ waarbij ze ervoor ijverde dat het consulteren van de bevolking niet volledig zou gedelegeerd worden naar het Economisch en Sociaal Comité van de EU. We zijn blij dat we op dat vlak onze slag thuisgehaald hebben.

De grondwet bevat een tamelijk goed hoofdstuk over energie. Ondanks het feit dat er nog geen grondwet is en dat er in de verdragen niet gesproken wordt over energie, wordt er nu meer en meer gesproken over een gezamenlijk Europees energiebeleid. Dat wordt in de eerste plaats gemotiveerd door de problemen rond de olieprijs. Het voordeel van een hoofdstuk Energie in de grondwet is dat het naast de energievoorziening de milieuaspecten centraal stelt. In dat verband is het dus jammer dat de Europese Grondwet nog niet aangenomen is.

Een maand geleden zat ik een conferentie voor waarin vertegenwoordigers van Europese en nationale ngo’s debatteerden met commissaris Wallström over de vraag wat er moet gebeuren nu de grondwet in twee landen verworpen is en het animo voor goedkeuring daalt. De EC is trouwens een campagne begonnen om Europa dichterbij de burgers te brengen. De conclusie van de bijeenkomst was dat de vertegenwoordigers van de milieubeweging in Brussel een uitzonderlijke kans gehad hebben om het proces van dichtbij te volgen omdat de Europese Conventie was opgericht. Ze zijn in staat de oude verdragen te vergelijken met de nieuwe grondwet en te bepalen of er al dan niet vooruitgang is.

Eigenlijk is het terecht dat burgers zich afvragen wat de Europese Grondwet in de praktijk betekent. Grondwetten kunnen door politici heel verschillend uitgelegd worden. Op nationaal niveau hebben burgers een inbreng door verkiezingen. Op Europees vlak is dat veel minder vanzelfsprekend en kan er minder gemakkelijk invloed uitgeoefend worden. Politici die de goedkeuring van de grondwet betrachten moeten zich vooreerst afvragen wat de Europese bevolking precies verlangt van de Europese Gemeenschap. Dat betekent dat het ook moet gaan over het

belang van milieu en sociaal beleid. Mensen hebben het recht om zich af te vragen of de Europese doelstellingen die zo goed verwoord worden in de eerste artikelen, wel in goede handen zijn.

B. Bespreking

Mevrouw Vera Dua: De betrokkenheid van de ngo’s bij de Conventie wordt door beide kampen gebruikt als argument. Enerzijds wordt gezegd dat het een unieke procedure is omdat de Conventie sterk rekening gehouden heeft met de inbreng van de ngo’s, dat de maatschappij dus betrokken was. Anderzijds zijn er groepen die vinden dat de Conventie helemaal niet democratisch was omdat de parlementen eigenlijk de grondwet tot stand hadden moeten brengen. Wat zijn de ervaringen van de spreker in dat verband? Wat is de eindbalans?

Eigenlijk zegt de spreker dat de milieubeweging haar slag al eerder thuisgehaald had en gewoon getracht heeft te behouden wat er was. Het was gewoon de bedoeling dat de verwezenlijkingen behouden bleven. Fiscaliteit, essentieel voor het milieubeleid, blijft echter een moeilijk punt. Het verbaast me dan ook dat het eindoordeel van de milieubeweging positief is, enkel en alleen omdat er geen teruggang is. Belangrijke strijdpunten zijn echter niet verwezenlijkt. Is er daarover veel interne discussie geweest? Ik had een vuriger pleidooi willen horen over de voordelen van de grondwet.

De situatie is het voorbije jaar grondig veranderd: een aantal landen hebben de Europese Grondwet verworpen, de EC is aan het zwalpen. Niemand weet het nog goed, ik heb de indruk dat men een en ander op zijn beloop wil laten. Hoe moet het volgens de milieuorganisaties verder? Wat is het beste scenario: een snelle ratificatie of een grondig herbekijken van de grondwet?

De heer Jan Loones: Is er een alternatief voor een volksraadpleging om de betrokkenheid van de bevolking te waarborgen? De EC lanceert een campagne en ook in Vlaanderen zijn er een aantal initiatieven.

De heer John Hontelez: Ik begrijp niet waarom er kritiek is op het democratische gehalte van de Conventie omwille van de inbreng van de ngo’s. De Conventie was uitsluitend samengesteld uit vertegenwoordigers van nationale parlementen, het Europees Parlement, nationale regeringen en de EC. Het Europees Par-

lement heeft de zaak van nabij gevolgd en de ngo's stonden buiten de Conventie. Het grote voordeel voor de ngo's was dat de discussie in het openbaar gevoerd werd. Daardoor konden ze reageren op wat er gebeurde en konden ze de leden van de Conventie benaderen. Uiteindelijk beslisten de leden. In de Conventie hadden een paar waarnemers zitting van vakbonden en industrie en van het Economisch en Sociaal Comité, maar niet van ngo's. De Conventie heeft aan het begin van het proces eenmaal een formele hoorzitting georganiseerd en het Milieubureau heeft daaraan deelgenomen. Voor het overige was er geen enkele formele consultatie. Voor ons kwam het er gewoon op aan de aandacht van de leden te trekken. Het had dus inderdaad wel beter gekund.

Een tweede groot probleem is, dat de Conventie zich voornamelijk met institutionele vraagstukken heeft beziggehouden. Ik ben er niet van overtuigd dat de Conventie aldus dichterbij haar doelstelling is gekomen om de Europese bevolking meer te betrekken. De bevolking is allicht meer geïnteresseerd in concrete materies zoals landbouw, werkgelegenheid en milieu, maar daarover heeft de Conventie nauwelijks gesproken met het argument dat er geen tijd of mandaat voor was. Deze argumenten hebben me niet overtuigd.

Als vertegenwoordiger van het Europese Milieubureau kan ik niet oproepen tot ratificatie van het verdrag. Het Milieubureau heeft alleen een analyse gemaakt, maar laat zijn leden voor het overige vrij. Uit de analyse blijkt inderdaad dat het verdrag beter is voor de milieustrijd dan de situatie ervoor. Er komt vooral een meer democratisch en transparant bestuur. Het is wel een teleurstelling dat de hoofdstukken over landbouw en transport niet vernieuwd zijn en dat er voor de fiscaliteit nog steeds unanimiteit vereist is. De balans is dus licht positief.

De milieuorganisaties zijn met de huidige praktijk bezig. De politieke crisis wordt gebruikt door mensen die vinden dat de EU minder milieubeleid moet opleggen. Ze vinden dat er minder regels moeten zijn en gebruiken daarvoor het argument dat Europa momenteel niet zo populair is bij de bevolking. Zo maken die mensen misbruik van de situatie. Uit enquêtes, zoals de Eurobarometer, blijkt dat het Europese publiek juist voorstander is van een Europees ingrijpen in het milieubeleid. Het is gevaarlijk om de bal terug te kaatsen naar de nationale niveaus. Na Nederland, Oostenrijk en Denemarken heeft nu ook de Tsjechische Republiek beslist om uitsluitend de Europese milieuregels te hanteren en geen eigen

milieuregels in te voeren. Als beide niveaus rekenen op het initiatief van het andere, gebeurt er niets. Die situatie verergert door de onzekerheid over het verdrag.

Als individu, als Nederlander, heb ik me geërgerd aan de Nederlandse houding. Onlangs heeft de Nederlandse Tweede Kamer zelfs gesuggereerd dat premier Balkenende zich zou verzetten tegen de Europese geluidsnormen. Politici gebruiken Brussel al heel lang als zondebok. Europese milieuwetgeving wordt gezien als een dictaat uit Brussel. Politici ontkennen systematisch dat ze die besluiten mee goedgekeurd hebben en dat ze dus medeverantwoordelijk zijn. Ze laten na om uit te leggen dat de regels bedoeld zijn om het milieu en de volksgezondheid te verbeteren. Het grote probleem is dat men niet zomaar kan vragen om een nieuwe stemming in Frankrijk of Nederland omdat er andere kwesties spelen.

Een belangrijk alternatief voor een volksraadpleging is dat de nationale of regionale parlementen zich meer gaan bezighouden met het Europese beleid. Het enige land waar het parlement systematisch met het Europese beleid bezig is, is Denemarken. Dat heeft alleen maar positieve consequenties. Daardoor berichten de Deense media meer over Europa. In Denemarken heeft het parlement de bevoegdheid om een minister een mandaat te geven voor een Europese Raad. Nadien moet de minister verantwoording afleggen. Daardoor is er debat.

Er is een structuur van ngo's die het Europese beleid proberen te beïnvloeden en te bevorderen. Mijn organisaties vertegenwoordigen zo'n 20 miljoen leden en supporters. Die mensen krijgen informatie over Europa en krijgen de kans om invloed uit te oefenen. Hoe meer kansen we krijgen om onze ideeën te bespreken met de EC en de Europese Raad, hoe meer de participatieve democratie vorm krijgt. Er zijn al vorderingen. Dankzij het internet kunnen de mensen beter volgen wat er gebeurt in Europa en worden er al consultaties gehouden via het internet. Maar het is een primitieve vorm van raadpleging, geen echte dialoog. Het kan dan ook niet meer dan een aanvulling bieden op de bestaande vormen van inspraak.

De heer Jan Loones: Bent u voorstander van een volksraadpleging?

De heer John Hontelez: Wij zijn voorstander van een volksraadpleging. Het feit dat de uitkomst van het referendum in Nederland anders was dan verwacht, ligt niet aan het instrument.

Mevrouw Vera Dua: Bent u ervan overtuigd dat er op korte of middellange termijn een betere grondwet kan opgesteld worden?

De heer John Hontelez: De grote vraag is waarom mensen de Europese Grondwet precies afgewezen hebben. Daarover moet eerst een debat worden gevoerd. De mensen hebben immers wel degelijk tegen Europa gestemd. Daarom moeten de politici zich afvragen of de neoliberale koers van de EU wel de juiste is. De afwijzing is veeleer een reactie daarop. Ik vind het niet zinvol om de tekst te wijzigen. De milieubeweging heeft op bepaalde vlakken natuurlijk andere voorkeuren, maar dat zal niet doorslaggevend zijn voor een positieve uitkomst van een nieuw referendum.

De heer Karim Van Overmeire: Zullen de politici Europa niet nog meer als zondebok gebruiken als er vaker bij gekwalificeerde meerderheid zal worden beslist? Dan kan men de schuld nog meer doorschuiven naar andere landen, die een bepaalde heikele kwestie tegen de wil van de eigen machthebbers toch goedgekeurd hebben.

De heer John Hontelez: Die kans bestaat. Ik wil me niet uitspreken over de andere bevoegdheden, maar uit de beslissing om een gezamenlijke economie op te zetten, vloeit volgens mij voort dat men over milieuaangelegenheden kan beslissen bij gekwalificeerde meerderheid. Het gaat niet op om de vruchten van een gezamenlijke economie te plukken, maar de mogelijke negatieve consequenties te klasseren onder de nationale soevereiniteit. Men moet consequent zijn.

De heer Luc Van den Brande: Europa wordt inderdaad vaak als pispaal gebruikt. Europa werd bijvoorbeeld gebruikt als excuus voor de besparingen die nodig waren om de budgetten in evenwicht te brengen en de schulden af te bouwen. Dat was geen correcte verklaring: de echte reden was de eigen budgettaire toestand. De nieuwe lidstaten hebben ook naar de Europese duivel verwezen bij de realisatie van bepaalde onvermijdelijke maatregelen. De Poolse en de Hongaarse economie moesten echter in ieder geval hervormd worden.

Als er meer bij gekwalificeerde meerderheid beslist wordt, komt het Deense model, paradoxaal genoeg, onder druk te staan. Als de sociale partners of het parlement tegen een bepaalde maatregel zijn, onthoudt Denemarken zich immers vaak om toch een unanieme beslissing mogelijk te maken.

Morrelen aan de tekst is niet evident en zou lang duren. Het is de eerste maal dat er een Conventie opgericht is; voorheen waren de wijzigingen het werk van intergouvernementele conferenties. Hoe zou – volgens het Europese Milieubureau – een dergelijke Conventie samengesteld moeten zijn om een beter draagvlak te bieden voor een aangepaste Europese Grondwet?

De heer John Hontelez: Ik kan daar alleen een persoonlijk antwoord op geven. Ik denk dat onze kritiek niet zozeer slaat op de samenstelling als op de werkwijze. Het is best mogelijk andere modellen te bedenken, maar de samenstelling was uitgebalanceerd en werkbaar, al hadden de ngo's wel graag waarnemers gehad. Dat betekent natuurlijk niet dat we geen voorstander zijn van stemrecht voor ngo's.

Het eerste wat een nieuwe Conventie zou moeten doen, is uitmaken waarom de mensen niet meer automatisch achter de EU staan.

De heer Luc Van den Brande: Heeft het Europees Milieubureau amendementen doorgespeeld aan leden?

De heer John Hontelez: Ja, dat hebben we heel vaak gedaan, onze voorstellen zijn soms zelfs letterlijk overgenomen.

De heer Karim Van Overmeire: Vreest de milieubeweging niet dat de minimummilieunormen onder druk zullen komen te staan door het systeem van de gekwalificeerde meerderheid en de uitbreiding van de EU? Een meerderheid van landen zal misschien andere gevoeligheden hebben waardoor een aantal verworvenheden teruggeschroefd zullen worden.

De heer John Hontelez: Om het terugdraaien van minimumnormen tegen te gaan, is eenparigheid inderdaad beter. Ik ga er echter vanuit dat de zogenaamde 'better regulation' niet bedoeld is om het beleid terug te schroeven, maar om vooruitgang te maken. Het vastleggen van nieuwe minimumnormen is ook moeilijker met unanimitéit dan met gekwalificeerde meerderheid. Een gekwalificeerde meerderheid voor milieubeleid is nodig omdat de economische besluitvorming ook op die manier gebeurt. Ik ben overigens niet bang dat het uitbreiden van de EU tot een verslechtering van het milieubeleid zal leiden. Na een jaar ervaring met de uitbreiding, merken we dat er eigenlijk geen tegenstelling is tussen de oude en nieuwe lidstaten. Bij elk specifiek dossier nemen landen stelling in en hun houding varieert naargelang het onderwerp. Bij een belangrijk dossier over

chemicaliën, bereiden Hongarije en Groot-Britannië positieve voorstellen voor. De beslissing van de Tsjechische Republiek om geen andere milieubeslissingen te nemen dan de Europese, is gespiegeld aan de Oostenrijkse, Nederlandse en Deense houding. De nieuwe lidstaten hebben veel meer de neiging om alles in Brussel te bespreken. Zo zijn ze er zeker van dat andere landen dezelfde houding aannemen en dat ze kans maken op financiële ondersteuning.

De heer Stefaan Sintobin: Moet de grondwet niet in eerste instantie leesbaar zijn voor de burger? Dat is toch een voorwaarde voor het democratische gehalte ervan. Nu is het alleen voer voor specialisten. Dat is de basis van de kloof tussen de burger en Europa. De spreker heeft het over de transparantie en het democratische gehalte van de grondwet, maar de burger denkt daar anders over.

De heer John Hontelez: Ik heb niet gehoord dat de complexiteit van de grondwet de belangrijkste oorzaak zou zijn waarom de mensen tegenstemden. Ik denk dat andere redenen belangrijker waren.

De heer Stefaan Sintobin: Het is een extra facet van het tekort aan transparantie en democratie van Europa. Natuurlijk spelen er andere factoren.

De heer John Hontelez: De milieuorganisaties en de ngo's zijn er allicht mede schuldig aan dat de tekst langer is dan bedoeld. Er is echter een verschil tussen de nationale, minder gedetailleerde, grondwetten en de Europese Grondwet. Op nationaal niveau kan de burger gemakkelijker ingrijpen door een andere regering te verkiezen. Het is logisch dat op Europees vlak een en ander gedetailleerder bepaald wordt omdat de burger niet direct kan ingrijpen.

De heer Stefaan Sintobin: Is het niet omdat er in de grondwet een beleid wordt uitgestippeld dat het een dergelijk dik boek is geworden? Dat is toch niet de bedoeling van een grondwet.

De heer John Hontelez: De term 'grondwet' scheidt verwarring. Het is eigenlijk een grondwettelijk verdrag dat verplichtingen oplegt aan Europese instituties en niet aan de individuele burger.

I.2. Bespreking met de heer Ludo De Brabander, stafmedewerker van de vzw Vrede

De voorzitter: Ik dank onze eerste spreker. De volgende spreker heeft een analyse gemaakt van het

Gemeenschappelijk Buitenlands- en Veiligheidsbeleid (GBVB) van de EU en zal de visie van de Vlaamse Vredesbeweging daarover vertolken.

A. Uiteenzetting door de heer Ludo De Brabander

De heer Ludo De Brabander, stafmedewerker van vzw Vrede: De analyse die ik zal toelichten is niet zozeer mijn werk, maar het resultaat van de werking van de vredesbeweging. In 2001 heeft de vredesbeweging haar visie op het veiligheids- en defensiebeleid bepaald tijdens een internationale conferentie in Brussel over het voorzitterschap van België. Ook vorig jaar heeft de Vlaamse Vredesbeweging daarover een conferentie gehouden. Ik heb geprobeerd om hiervan een synthese te maken.

Eerst een paar algemene opmerkingen. Een grondwet moet grondregels vastleggen. De Europese Grondwet bevat echter heel wat ideologische of belangemotiveerde passages. Inzake veiligheid vinden we de belangen van de defensielobby bijvoorbeeld duidelijk terug. Een grondwet is niet de geëigende plaats daarvoor, temeer daar de heer Giscard d'Estaing duidelijk gemaakt heeft dat het niet de bedoeling is om snel iets aan de Europese Grondwet te wijzigen. Hij gebruikte zelfs de term 'gebetonneerd'. Als we de grondwet en zeker de details ervan, nader bekijken is het echter duidelijk dat een en ander snel gedateerd kan zijn.

Al tijdens de Conventie bleek dat er niet echt sprake was van een maatschappelijk debat. De Conventie bevatte inderdaad vertegenwoordigers van parlementen, maar voor België waren het elitepolitici uit het establishment, die daarenboven uit de regeringspartijen kwamen.

Werkgroep VIII over defensie liet zich, zoals de andere werkgroepen, adviseren door experts. De deskundigen kwamen uit het zogenaamde militair-industrieel complex – een term van Eisenhower. Vier experts waren rechtstreeks of onrechtstreeks verbonden met de defensie-industrie, drie ervan waren hoge militairen. Voorts waren er nog de secretaris-generaal van de NAVO, Javier Solana, en twee voormalige ministers van defensie. Ngo's waren niet vertegenwoordigd. Ondanks verwoede pogingen is de vredesbeweging, die een duidelijke visie heeft op veiligheidsbeleid, er niet in geslaagd om daar impact op te hebben. Het verdrag tot vaststelling van de grondwet is dus geen voorbeeld van transparantie of democratie. Het was, zelfs voor mensen die met de materie bezig zijn, een puzzelwerk om alle aspecten samen te leggen en de consequenties ervan in te

schatten. De teksten over defensie of veiligheid zijn soms vrij gedetailleerd en toch zijn er interpretatiemoeilijkheden. Het is inderdaad geen document dat men zomaar kan voorleggen aan de burger.

De vredesbeweging is van oordeel dat de grondwet de fundamentele principes moet bevatten. Het derde deel ervan hoort echter meer thuis in het klassieke verdragsrecht. De discussie zou eigenlijk beperkt moeten worden tot de grondregels.

Inzake het veiligheids- en defensiebeleid wordt er gerefereerd naar de beginselen van het VN-Handvest. Op zich is dat heel goed, want dat is de legitieme organisatie op dat vlak. Naar aanleiding van de Top van Washington in 1999 was er in NAVO-middens echter onenigheid of men daarmee alleen de principes, beginselen of doelen van het Handvest bedoelde, of ook het gezag van de VN, waarbij de Veiligheidsraad een mandaat moet verlenen voor een optreden in crisissituaties. Het Franse voorstel om de zinsnede ‘onder het gezag van de Veiligheidsraad’ toe te voegen, moest onderdoen voor het vagere voorstel van de VS dat alleen sprak over ‘de doelen en principes van het Handvest van de VN’.

We wijzen ook op de interpretatie van Hoge vertegenwoordiger voor het Buitenlands Beleid, Javier Solana (Irish Times 23/09/03): “De primaire verantwoordelijkheid voor internationale vrede en veiligheid rust bij de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties. We moeten echter bereid zijn om de geschikte actie te ondernemen wanneer de principes van het Handvest van de VN worden geminacht.” Dat betekent dat de Veiligheidsraad geen expliciet mandaat hoeft te geven.

In artikel I-3, punt 4, van de Europese Grondwet staat dat de EU haar waarden en belangen moet verdedigen in haar betrekkingen met de rest van de wereld. Ook de grondwet laat een ruime interpretatie en een eigengereid optreden toe. Het woord ‘belangen’ komt op veel plaatsen terug. De gebeurtenissen in Irak en Afghanistan zouden kunnen worden geïnterpreteerd als ‘volgens de principes en doelen van de VN’ hoewel er ook toen geen mandaat was. Dat alles neemt niet weg dat een hervorming van de VN noodzakelijk is om die organisatie democratischer en transparanter te maken.

Een tweede aspect dat we willen aankaarten, is de begripsverwarring over defensie. Het gaat wel degelijk over defensie- en veiligheidsbeleid. De opdrachten in

het kader van een Gemeenschappelijk Veiligheids- en Defensiebeleid (GVDB) staan vermeld in artikel III-309. Het gaat om een uitbreiding van de vroegere Petersbergtaken: bij de vredeshandhaving en vredesstichting komen nu ook ontwapeningsoperaties en dat geheel kan passen in de bestrijding van het terrorisme. Die taken hebben zonder uitzondering uitsluitend te maken met een optreden buiten het grondgebied van de EU. De EU heeft bijna geen enkele bevoegdheid voor de zuivere defensie. Het woord ‘defensie’ staat letterlijk voor verdediging van het grondgebied.

Voor de burger creëert dat ontzettend veel verwarring. Dat blijkt duidelijk uit de Eurobarometer van 2001. Uit deze opiniepeiling blijkt op het eerste zicht dat 73 procent van de Europese burger gewonnen is voor een GVDB. Op de vraag over hoe dat defensiebeleid moet worden ingevuld, komt een ander resultaat uit de bus. De taak ‘bescherming van het grondgebied’, waarover de EU vooralsnog geen bevoegdheid beschikt, ziet 71 procent van de geënquêteerden zitten. Voor humanitaire missies daalt dat cijfer naar 48 procent, voor deelname aan VN-vredesmissies naar 34 procent en voor niet VN-missies naar amper 15 procent.

Slechts een minderheid van de Europese burgers is gewonnen voor de uitvoering van de taken zoals omschreven in artikel III-309. De klassieke defensie, waarvoor België verbonden is in NAVO-verband, kan weer wel op een grote meerderheid rekenen. De vredesbeweging vraagt dat er een einde wordt gemaakt aan die begripsverwarring en dat de juiste terminologie wordt gebruikt. Wat de EU defensiebeleid noemt, is zonder meer een (crisis)interventiebeleid.

Inzake de terreurbestrijding is de grondwet opgesteld in de geest van na 11 september. De volgende passage in artikel III-309, lid 1, gaat wel heel erg ver: “Al deze taken kunnen bijdragen tot de strijd tegen het terrorisme, ook door middel van steun aan derde landen om het terrorisme op hun grondgebied te bestrijden.” Die passage kan op verschillende wijzen geïnterpreteerd worden. De wapenlevering aan Nepal zou een perfecte vertaling kunnen worden van dat artikel. Voormalig minister van Buitenlandse Zaken Louis Michel had het toen over het beschermen van een prille democratie, terwijl een andere analyse uitwijst dat het gaat om een conflict tussen twee partijen dat bijna het karakter van een burgeroorlog aanneemt. Het is gevaarlijk om een keuze te maken tussen de partijen. Het ergste is dat het grondwettelijk mogelijk wordt om op een dergelijke manier in te grijpen. Het

grootste gevaar schuilt in de ruime interpretatie die mogelijk blijft. De facto kan de EU, onder de noemer terreurbestrijding, optreden in gelijk welke burgeroorlog en om het even welk kamp kiezen. Ook in dat artikel van de grondwet wordt niet verwezen naar een mandaat van de VN.

In de grondwet is er geen duidelijke bevoegdheidsafbakening tussen de minister van Buitenlandse Zaken en de voorzitter van de Europese Raad. Beiden houden zich bezig met materies van het GBVB. Daarbij komt nog dat ook de EC buitenlandse bevoegdheden heeft. Nu is er al een conflict over de taakverdeling zowel binnen de EC als tussen de EC en de Raad. De onduidelijkheid van de grondwet belooft geen beterschap.

Een volgend aspect is de parlementaire controle. Het EP is niet bevoegd voor het GBVB. Wel wordt het 'regelmatig geraadpleegd over de voornaamste aspecten' en 'wordt het geïnformeerd over de evolutie'. Verderop staat er dat de rol van het EP in deze materie beperkt blijft tot het formuleren van 'vragen en aanbevelingen' en dat er een tweejaarlijks debat wordt gehouden. Het EP heeft geen wetgevende, noch controlerende bevoegdheid. De beslissingen worden intergouvernementeel genomen. In theorie zijn het dus de nationale parlementen die de controle moeten uitoefenen, maar in de praktijk werkt dat niet door een gebrek aan middelen, mankracht en interesse. De overname van het Deense systeem kan een oplossing bieden. Nu staat er bijvoorbeeld dat er documenten zullen doorstromen van het Europese niveau naar de nationale parlementen, maar dat is niet nader geregeld en bijgevolg is er geen democratische controle mogelijk. In de grondwet moet een betere controle gegarandeerd worden.

Een soort tweede assemblee, samengesteld uit vertegenwoordigers van de parlementen, zoals in de West-Europese Unie (WEU), zou een oplossing kunnen bieden. Dat is een mogelijke aanbeveling om te voorkomen dat er geen controle meer zou zijn op de Europese defensie.

De huidige versie van de Europese Grondwet is een bijgewerkte versie van het eerste document. In Rome zijn er nog een aantal veranderingen aangebracht. Alles wat te maken heeft met veiligheids- en defensiebeleid vergt unanieme toestemming van de lidstaten. Nu bevat het voorstel een onderdeel over de gestructureerde samenwerking. Bij de uitvoering van het veiligheids- en defensiebeleid nemen alleen diegenen die zich verbinden tot een dergelijke structurele

samenwerking en dus samen een soort core group van Europese landen vormen, deel aan het operationele gedeelte van de interventie. Deze landen treden nochtans op namens de EU. Het is niet duidelijk wat er gebeurt als een dergelijke operationele interventie verkeerd afloopt.

De artikelen 310 en 312 zijn in dat verband belangrijk. In artikel III-310 staat dat men een missie tot militair optreden in het buitengebied kan toevertrouwen aan een groep lidstaten. Er staat echter ook een voorbehoud: als er iets misgaat, moet de kwestie terug behandeld worden door de Europese Raad. Alle landen moeten dan beslissen of de interventie op die manier kan voortgezet worden. Dat is veel minder duidelijk in artikel 312 waarin sprake is van een permanente gestructureerde samenwerking. Het verschil tussen beide artikelen is niet duidelijk. Blijkbaar weet niemand het precies. Dat is een flater. Het eerste artikel heeft het over een gestructureerde samenwerking voor een missie, het tweede over een permanente gestructureerde samenwerking, die echter evengoed kan toegepast worden op een missie. In de eerste versie van de grondwet was dat veel duidelijker.

De grondwettelijke verankering van het Defensieagentschap ligt de vredesbeweging zwaar op de maag. Dat staat in artikel I-41 en is uitgewerkt in artikel III-311. Dat agentschap is opgericht na een beslissing van de ministers van Defensie. Dat artikel overtuigt de vredesbeweging ervan dat de belangen van de defensie-industrie grondwettelijk worden vastgelegd. Ik verwijs ook naar de prominente aanwezigheid van vier leden uit de defensie-industrie bij de geraadpleegde deskundigen. De grootste twee zijn BAe-systems (British Aerospace) en EADS (European Aeronautic Defence and Space Company). Zij hebben hun pleidooi kunnen houden en hebben het duidelijk gehaald. Die grondwettelijke regel is dus erin geraakt omdat een van de lobby's zijn slag thuis gehaald heeft. Het hoort echter niet thuis in een grondwet. Het kan eventueel geregeld worden in een samenwerkingsakkoord of een verdrag.

Typisch militaire zaken worden in de grondwet zeer expliciet benaderd, maar over geweldpreventie vinden we er helemaal niets in terug. Naar analogie met het Defensieagentschap zou men even goed een agentschap voor ontwapening kunnen oprichten. Er wordt niet gesproken over wapenhandel, terwijl daarover toch heel wat documenten bestaan. Wie zat er in werkgroep 8 van de Conventie en wie heeft die werkgroep geadviseerd?

In verband met de relatie met de NAVO is een opmerkelijke wijziging gebeurd. De vorige versie van het grondwettelijke verdrag bevatte een duidelijke verankering van de relatie van de EU met de NAVO, hoewel niet alle EU-lidstaten ook deel uitmaken van de NAVO. Landen als Ierland en Zweden hebben de verwijzing naar de NAVO in het grondwettelijke verdrag wat afgezwakt en dat lijkt ons een positieve evolutie. Het risico bestond immers dat een machtig land als de Verenigde Staten een te verregaande impact zou hebben op het eigen defensie- en veiligheidsbeleid van de EU. Maar in het protocol tot gestructureerde samenwerking dat aan de Europese Grondwet is gehecht, komt de band tussen de EU en de NAVO terug bovendrijven, met onder meer een rechtstreekse verwijzing naar het Berlijn-Plusinitiatief. Op die manier is de prominente rol van de NAVO toch in de grondwet gebetonneerd.

In verband met het Defensieagentschap wil ik nog aanvullen dat de grondwet een bijna expliciete verplichting tot bewapening inhoudt. Er staat letterlijk dat de lidstaten zich ertoe verbinden hun militaire vermogens geleidelijk te verbeteren. Men kan geen bezwaar hebben tegen het louter verbeteren van de militaire vermogens en het efficiënter inzetten van personeel en materiaal. Maar uit de neventeksten, zoals het protocol rond de permanente gestructureerde samenwerking, blijkt dat de streefcijfers voor de investeringen in militair materieel regelmatig moeten worden herzien. De Europese veiligheidsstrategie bepaalt bovendien onomwonden dat er meer middelen moeten komen voor defensie. ‘Betere vermogens’ betekent met andere woorden ook meer uitgaven voor defensie. Daarover kan discussie bestaan. In het protocol staat trouwens ook dat de transatlantische NAVO-band onvervangbaar is.

Ik eindig met een aantal vragen, die volgens de vredesbeweging fundamenteel zijn in het debat. Wat garandeert ons dat het Europese veiligheids- en defensiebeleid een interventiebeleid zal organiseren volgens objectief meetbare criteria? Zullen de interventietroepen niet eerder speerpunten worden van de klassieke imperiale en koloniale ambities?

Is een militair optreden wel altijd zinvol en efficiënt? Die vraag wordt veel te weinig gesteld. Bij de meeste interventies blijken er toch heel wat problemen te rijzen – ik denk bijvoorbeeld aan Somalië: men kan gemakkelijk een partij worden in een conflict als men niet ook de context verbetert. Het beste veiligheidsbeleid is precies een preventief beleid maar dat

vinden we in de Europese Grondwet helemaal niet terug. De Wereldbank stelt trouwens dat gewelddadige conflicten veel meer kans maken in arme dan in rijke landen.

Gaan we er niet al te gemakkelijk van uit dat we superieure mensenrechten en waarden hebben? Wordt er niet al te gemakkelijk geschermd met de verdediging van de democratie? Kijk maar naar de VS en de problemen in Abu Ghraib. We koesteren dan ook niet de illusie dat het Franse leger, dat amper veertig jaar geleden lelijk huis hield in Algerije, nu plots een humaan gezicht heeft en in conflictsituaties duidelijke principes hanteert rond mensenrechten.

De criteria voor een optreden zijn trouwens nergens duidelijk bepaald. Binnen de Verenigde Naties ligt er inmiddels wel een voorstel voor duidelijke criteria ter discussie. Maar in de EU heeft men die oefening nog altijd niet gemaakt. Er zijn wel geografische criteria, maar er wordt nergens bepaald welke crisisdrempel overschreden moet zijn. Bij het zogenaamde ‘low intensity conflict’ in Turkije, met minstens 30.000 doden, heeft de EU toch wel duidelijk een aandeel gehad in de wapenleveringen. Ik denk ook aan de houding ten aanzien van Israël, een kernwapenmacht waartegen men niet kan optreden, hoewel het land heel wat VN-resoluties overtreedt. Landen als Polen sluiten zelfs nog militaire samenwerkingsakkoorden af met Israël.

Ten slotte blijft de vraag waar we heen moeten met de Verenigde Naties. Al de energie die we steken in het Europese veiligheids- en defensiebeleid wordt te weinig gezien in het bredere kader van de noodzakelijke hervorming van de Verenigde Naties. De best mogelijke garantie ligt in het voortbestaan van een soort van internationaal orgaan waarvan alle landen lid zijn en dat beslist over het optreden in crisissituaties. Op dat niveau spelen immers minder rechtstreekse economische belangen dan bij het optreden van de EU in het buitenland.

B. Bespreking

De heer Jan Loones: Ik heb deze materie nog nooit op zulk een indringende wijze horen behandelen. Dit vraagt om een antwoord. Deze hoorzitting kan ongetwijfeld leiden tot een aantal initiatieven. De commissie voor Wapenhandel bijvoorbeeld, zou het buitenlandse en veiligheidsbeleid dat uit het verdrag kan voortvloeien, ernstig moeten behandelen.

Een van de voordelen van dit grondwettelijk verdrag is dat het alle vroegere verdragen bundelt, waardoor er meer transparantie wordt gecreëerd. Uit de uiteenzetting van de heer De Brabander blijkt ook zeer duidelijk dat de grondwet tegenstrijdigheden bevat: enerzijds is er het hele hoofdstuk over het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid, anderzijds voegt men zich naar de grondrechten. Een van de grote voordelen van dit verdrag is dat de EU en al haar instellingen nu uitdrukkelijk gebonden zijn door de verschillende mensenrechtenverdragen en dat die ook voor het Hof van Justitie kunnen worden gebracht.

Ook de heer De Brabander benadrukt het belang van de betrokkenheid van lidstaten en bevolking, onder meer via de parlementaire controle. We hebben het vandaag nog niet gehad over de subsidiariteitstoets: vooraleer we kunnen ratificeren, moet er een samenwerkingsakkoord zijn. Kan er daaruit een parlementaire controle groeien naar Deens model?

U hebt het ook niet gehad over het Europees aanhoudingsmandaat, dat zowat zweeft tussen de bescherming van grondrechten en het individueel optreden van elk land in het kader van vermoedens rond terrorisme. Ook daarover had ik graag nog eens de mening van de vredesbeweging gehoord.

De heer Ludo De Brabander: Inderdaad, ook de federale en Vlaamse instanties moeten bekijken hoe ze hun rol kunnen spelen bij de controle van het Europese niveau. Maar dat is niet zo evident, gezien de afstand. Vooraleer een minister naar een grote top vertrekt, zou het daarom goed zijn dat het parlement hem een mandaat geeft, waardoor het duidelijk wordt tot hoever hij kan gaan. Dat kan ook bevorderlijk zijn voor de besluitvorming op het Europese niveau. Vóór de aanvang van de Conventie had men op de verschillende beleidsniveaus eigenlijk al diepgaande debatten moeten voeren. Dan hadden de leden van de Conventie de conclusies daarvan kunnen vertolken in plaats van een partijpolitiek of een regeringsstandpunt. Zo had men de betrokkenheid van de burger en van de ngo's uit de verschillende geledingen van de maatschappij beter kunnen organiseren en de transparantie verhogen. De transparantie waarover de heer Hontelez het had en die te maken had met de beschikbaarheid van de teksten op het internet, bestaat natuurlijk alleen maar voor hen die zeer dicht bij dat beleid staan: de lobbyisten in het Europees Parlement. Voor de anderen is dat niveau bijna ongrijpbaar. De manier waarop de grondwet

tot stand is gekomen, was volgens ons dus niet de goede.

Ik ben niet zo thuis in het Europees aanhoudingsmandaat. Ik bekijk een en ander vooral vanuit de militaire veiligheidsoptiek. Maar ook daar wegen de belangen van de verschillende lidstaten altijd door. Toen na 11 september de eerste terroristenlijst werd opgemaakt onder het Spaanse voorzitterschap, ten tijde van Jose Aznar, bevatte die lijst bijna alleen namen van ETA-leden. Later zijn op die lijst ook leden van andere organisaties verschenen. De vraag is dan waar de grens ligt tussen een terreurgroep en een bevrijdingsbeweging. Organisaties worden in de lijst opgenomen vanuit een bepaalde optiek. Het gevaar van onvoldoende duidelijke criteria is reëel. Die criteria moeten een gevolg zijn van de grondrechten en uitgewerkt worden in een soort wetgeving.

Mevrouw Vera Dua: Dit is inderdaad een moeilijk thema. Uw uiteenzetting over veiligheid en defensie was zeer relevant.

Ik heb altijd gemeend dat het goed is dat er expliciet in de Europese Grondwet staat dat het in dit verband gaat over zaken als vredeshandhaving en conflictpreventie. Dat was voor mij een argument om de grondwet op dat vlak als een goede zaak te beschouwen. Is wat hier nu staat volgens u een achteruitgang dan wel een gemiste kans om een grote stap vooruit te zetten? Dat is voor mij een zeer belangrijk onderscheid.

Het verbaast me dat de vredesbeweging absoluut niet betrokken is bij de opmaak van de grondwet tijdens de Conventie. Dat vind ik erg.

Uw suggestie om interventiecriteria te bepalen, is zeer waardevol maar ook ontzettend moeilijk realiseerbaar. Het inbrengen van dergelijke criteria in een grondwet zou zich in bepaalde gevallen wel eens tegen ons kunnen keren. Uit de ervaring met Rwanda blijkt toch wel dat men soms vlug en misschien op basis van zeer algemene principes moet kunnen ingrijpen om erger te voorkomen.

Kan er, gelet op de huidige machtsverhoudingen en de impasse in Europa, op korte termijn iets beters komen dan wat er nu voorligt?

De heer Ludo De Brabander: Uiteraard vinden we dit een gemiste kans voor het veiligheids- en defensiebeleid. De grondwet bevat natuurlijk ook een onderdeel over ontwikkelingssamenwerking, dat kan

worden beschouwd als een vorm van geweldpreventie. Dat past in onze visie op de zaak, maar ik zou het in een gestructureerd kader ingebed willen zien. In de Verenigde Naties is de menselijke veiligheid ooit gedefinieerd als een breed begrip, waarbij ook economische en ecologische varianten werden betrokken. Als men een veiligheidsbeleid uitstippelt, moet men met de verschillende facetten ervan rekening houden. Dat fundamentele kader ontbreekt in de Europese Grondwet. Hier krijgt het veiligheidsbeleid vooral een militaire invulling en dat is veel te eng.

Ik herhaal dat we binnen de vredesbeweging zeer veel discussies gevoerd hebben over de grondwet, nationaal en internationaal. Al sinds Helsinki denken we na over het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid. Maar we zijn nooit als een mogelijke gesprekspartner beschouwd. Dat blijkt vooral uit de formele uitnodiging van de experts: alleen het defensieapparaat mocht zijn mening vertolken.

De interventiecriteria wil ik niet in een grondwet opgenomen zien. Een grondwet moet gaan over fundamentele regels. De grondwet die nu voorligt bevat heel wat dingen die over tien jaar ongetwijfeld al gedateerd zijn. Het zal echter zeer moeilijk worden om ze te wijzigen, omdat er daarover unanimititeit nodig is op Europees niveau en een ratificatie door de diverse parlementen. We dreigen Europa in een gevaarlijke situatie te brengen als we dit document en al de principes die het bevat, betonnen.

Moeten we per se volgend jaar een Europese Grondwet hebben? Europa functioneert nu al. Er zijn natuurlijk een aantal punten die dringend moeten worden aangepakt. Maar op het vlak van het veiligheids- en defensiebeleid worden de ideeën van de Conventie nu al gerealiseerd: het Europese Defensieagentschap komt er, de stuurgroep is al acht keer samengekomen. De 'battle groups' zijn een uiting van de samenwerking voor missies. Ik denk dus dat het beter is om stil te staan, een zeer grondige discussie te voeren over de Europese Grondwet en alle gelegingen van de maatschappij te forceren om deel te nemen aan dat debat. Laten we het dan hebben over de fundamentele zaken. De rest kan worden uitgewerkt door een verdragsrechtelijke bepaling.

De heer John Vrancken: De grondwet zit inderdaad vol leemtes en onduidelijkheden. Waarom moeten wij als vertegenwoordigers van het volk een onleesbare tekst goedkeuren?

U hebt een duidelijke visie over ons gezamenlijke optreden op het vlak van defensie. Maar wat is uw

standpunt over de goedkeuring van de gesprekken met het oog op de toetreding van Turkije, dat toch een Europees land – Cyprus – bezet?

De heer Ludo De Brabander: De vredesbeweging heeft het conflict op Cyprus, met name in de periode tussen 1984-1986 en op het einde van de jaren negentig, zeer goed gevolgd. De mensenrechten zijn toen op grote schaal geschonden, wellicht door beide partijen. We hadden een probleem met de houding van Europa in deze zaak. Het riep op tot respect voor de mensenrechten, maar tegelijkertijd heeft het Turkije zeer onkritisch behandeld en zelfs mee helpen bewapenen. Duitsland heeft bijvoorbeeld veel tanks geleverd aan Turkije.

Er zijn twee niveaus in de discussie. Ten eerste roept de snelheid waarmee Europa zich uitbreidt zonder dat het daar eigenlijk klaar voor is, vragen op. Met de huidige regels voor besluitvorming, dreigt dat Europa te verlammen. Dat staat los van het geval Turkije. Men is het proces met Turkije nu eenmaal gestart en dat kan stimulerend werken op het vlak van de mensenrechten. Laten we dat proces evalueren met de criteria die de EU zelf vooropgesteld heeft. Europa waakt er wel over dat de hervorming van het strafrecht nu ook op het terrein zichtbaar wordt en dat men tegemoet komt aan de criteria van Kopenhagen. Dat Turkije een islamitisch land is, is voor ons geen criterium. Waar liggen de grenzen van Europa? Dezelfde politici die problemen maken van het Turkse lidmaatschap hebben veel minder problemen bij het begrip 'Europese Ruimte', terwijl dat gebied veel verder reikt dan Turkije. Inzake technologie en ontwikkeling werkt Israël bijvoorbeeld zeer intensief samen met de EU.

Mevrouw Sabine Poley: Is de vredesbeweging op Europees niveau georganiseerd?

Meent u dat het Europese Defensieagentschap ook binnen Europa een rol moet vervullen inzake conflictbemiddeling?

Hoe zit het met de geweldpreventie op Europees niveau? Bestaan er concrete instellingen of initiatieven of gaat het vooral om een concept? Leeft dat concept in heel Europa even sterk als hier?

De heer Ludo De Brabander: We zijn niet zo sterk georganiseerd als bijvoorbeeld de milieubeweging omdat we werken met vrijwilligers. Dat neemt niet weg dat er wel degelijk een Europees platform bestaat, waar geregeld gediscussieerd wordt. De vredesbeweging is bovendien zeer sterk internationaal

gestructureerd. Verschillende Europese organisaties zijn ook lid van een internationale koepel. Verschillende van die internationale netwerken zijn wel degelijk aanwezig op het Europese niveau.

Een land moet zich kunnen verdedigen tegen agressie. Men kan eraan denken om het Europese Defensieagentschap ook binnen Europa in te zetten, maar het hangt ervan af hoe men dat invult. We hebben veel meer problemen met het interveniëren buiten het grondgebied. Daarover moet men in eerste instantie discussiëren binnen de Verenigde Naties omdat de engere belangen daar veel minder doorwegen.

Op het Europese niveau bestaan heel veel instanties en zelfs professionele studiediensten, zoals SIPRI in Stockholm, die werken rond allerlei bewapeningsthema's en die allerlei concrete ontwapeningsvoorstellen formuleren. Er is heel veel denkwerk op academisch niveau maar dat stroomt weinig door. Ook de Wereldbank pleegt talloze analyses over de redenen waarom het in een bepaalde regio tot conflicten komt. Dergelijke analyses worden echter niet verwerkt in de Europese veiligheidsstrategie. Voor het beleid valt men terug op de klassieke militaire instrumenten.

De heer Luc Van den Brande: De Verenigde Naties zijn natuurlijk dé configuratie voor de internationale rechtsorde. Maar het verbaast me toch dat u het nut van een Europees defensie- en veiligheidsbeleid zonder meer in vraag stelt.

De parlementaire controle van het defensie- en veiligheidsbeleid is altijd moeilijk, ook in nationaal verband: het is nu eenmaal in de eerste plaats een zaak van de uitvoerende macht, die het parlement alleen post factum al dan niet kan valideren. U verwijst naar de WEU als een van de mogelijkheden maar deze organisatie is op sterven na dood. Bovendien zitten in de WEU niet dezelfde partners als in de EU. Is het niet meer aangewezen om een bijkomende verantwoordelijkheid toe te vertrouwen aan het EP?

De heer Karim Van Overmeire: Ik wou even bij het eerste punt aansluiten. Bewijst de recente geschiedenis van Europa, met de conflicten in ex-Joegoslavië, net niet dat er nood is aan een Europees crisisinterventiebeleid? Het alternatief is: de zaken op hun beloop laten of wachten op een Amerikaanse interventie. Als er één zaak goed is aan deze grondwet, is dat ze toch al meer de aanzet geeft voor een Europese interventie.

De heer Ludo De Brabander: U hebt goed begrepen dat ik vragen heb bij het interventiebeleid. Maar dat is iets anders dan niet interveniëren. Wij zien een humanitaire interventie op een veel langere termijn. Ik verwijs naar de discussie rond Congo. Uit studies weten we dat er een duidelijk verband is tussen de grootte van de schuldenlast en het uitbreken van een conflict. Toch heeft het heel lang geduurd vooraleer België effectief de schulden heeft kwijtgescholden die waren veroorzaakt door Mobutu en deels ook door een bepaalde leenpolitiek van het Noorden. Het op het eerste zicht etnische conflict in Rwanda ging in de grond over de koffieprijs, de armoede en het gebrek aan grond. Uiteraard moeten we optreden tegen genocides maar die conflicten komen niet uit de lucht gevallen. Ook op dat vlak dragen we een verantwoordelijkheid. Dat is voor mij evenzeer een interventiebeleid, alleen vanuit een veel breder kader. Die link legt men niet: men investeert niet in brandpreventie maar wel in brandblusapparaten.

Nu bestaat er gevaar voor willekeur. Het optreden van de VS in Irak is gebaseerd op vage principes en valse argumenten. Daarom leg ik de nadruk op criteria. Genocide is bijvoorbeeld een duidelijk criterium voor een interventie. Waarom wil men dan niet interveniëren in Soedan? Ook in Rwanda heeft men alles op zijn beloop gelaten. Somalië is uit het nieuws verdwenen na een mislukte interventie, maar het gaat er nog altijd even slecht. Er heerst dus een soort willekeur. Er zijn geen duidelijke criteria. De Agenda for Peace van 1992 bevatte een duidelijk plan voor een efficiënte organisatie van de VN en voor de manier waarop men kan omgaan met crisissen en interventies, onder meer de oprichting van een permanente blauwhelmenmacht. Alleen zijn de Verenigde Staten en de landen van de EU niet geneigd om hun troepen in VN-verband onder te brengen. Binnen de VN zou er daarrond een doorbraak moeten komen omdat daar een meer evenwichtige discussie mogelijk is.

De heer Luc Van den Brande: Wat nu voorligt, kan net mede een aanzet zijn voor een betere werking van de VN. Een defensie- en veiligheidsbeleid heeft nu eenmaal te maken met een ruimer concept van waarden.

De heer Ludo De Brabander: Daarmee ga ik volledig akkoord. Maar kijk eens naar de praktijken van een aantal staten. De vijf permanente leden van de VN-veiligheidsraad, dus ook Groot-Brittannië en Frankrijk, zijn tegelijkertijd ook de grootste wapenleveranciers in conflictgebieden, ondanks de gedragscode op Europees niveau. Enerzijds levert men dus

wapens aan ontwikkelingslanden, anderzijds pleit men voor een interventiebeleid dat het uitbreken van conflicten moet voorkomen. Zo zijn er heel veel paradoxen in de politieke praktijk. Men gaat er zeer selectief om met interventieprincipes, in een veel te smalle context. Hoe geloofwaardig is zo'n interventiebeleid?

Het ideaal zou zijn dat het Europees Parlement ter zake een werkelijke controletaak had, al was het dan post factum. Vermits dat niet mogelijk is, werkt het EP daar niet hard aan. Er is een duidelijke leemte op dat vlak.

Mevrouw Anne Marie Hoebeker: Is het veiligheidsbeleid nu niet ruimer dan oorspronkelijk voorzien door de Conventie? Wordt het door die uitbreiding en door de creatie van de functie van minister van Buitenlandse Zaken niet mogelijk om het beleid enigszins te sturen, zodat de begrippen in artikel 303 – ontwapeningsacties, humanitaire en reddingsmissies en advies en bijstand op militair gebied – correct kunnen worden ingevuld? Bovendien heeft het Vlaams Parlement een commissie voor Wapenhandel. Als alle bestaande democratische instellingen hun taken naar behoren vervullen, is er finaal toch een controle.

Is het niet mogelijk om bij gekwalificeerde meerderheid afspraken te maken over de strafbepalingen, het internationaal terrorisme en het internationaal aanhoudingsmandaat? Is de verdere stap dan niet dat de nationale parlementen dat internationaal aanhoudingsmandaat naar zich toe trekken? Is zo'n aanhoudingsmandaat geen goed punt? Er is een regelgeving en dat is altijd beter dan geen regelgeving.

Klopt het dat er voor het defensie- en veiligheidsbeleid een startfonds zal worden gecreëerd dat door de geïnteresseerde lidstaten zelf zal moeten worden gefinancierd? Is er enig toezicht op de orde van grootte van het startfonds?

De heer Ludo De Brabander: Welke richting het beleid uitgaat, is nog onduidelijk. Dat is juist mijn punt. Enerzijds is de grondwet vrij gedetailleerd – het concept veiligheidsbeleid lijkt zeer militair ingevuld te worden –, anderzijds is ze wat vaag. Daarom heb ik verwezen naar de Europese strategienota die eind 2003 is goedgekeurd om alle Europese landen weer op één lijn te krijgen rond de crisis in Irak. Die Europese veiligheidsstrategie volgt toch zeer duidelijk een bepaalde richting, voornamelijk een verhoging van de middelen. Over wapenhandel staat niets in de

grondwet, dat hoeft ook niet. Maar waarom staat er dan wel iets in over een Defensieagentschap?

Het is goed dat er een systeem van internationaal aanhoudingsmandaat bestaat. Alleen hangt het ervan af hoe men dat invult. Wat zijn de garanties dat het systeem geen politiek karakter krijgt?

Vermits het veiligheidsbeleid nog altijd intergouvernementeel blijft, heeft de EC daarvoor geen budget. De landen moeten tegen 2007 bepalen wat ze willen bijdragen aan de 'battle groups', financieel, maar ook op het vlak van militair materieel en van troepensterkte. In het protocol bij de Europese Grondwet staat duidelijk dat men in 2007 een apparaat wil hebben dat binnen en gedurende een bepaalde termijn kan optreden in een crisisgebied.

Mevrouw Vera Dua: Het is zeer belangrijk dat de vredesbeweging zeer kritisch naar Europa kijkt. Maar voor mij is Europa nog altijd in de eerste plaats een vredesproject. Ik ben dan ook verbaasd over uw zeer grote terughoudendheid betreffende de uitbreiding. We laten de Oost-Europese landen precies toetreden om te vermijden dat er daar gevochten wordt.

De heer Ludo De Brabander: De vredesbeweging is zeer bekommerd om Europa, omdat het een vredesproject kan inhouden. Het is echter de vraag hoe de samenwerking wordt ingevuld. Is de uitbreiding naar Oost-Europa inderdaad ingegeven door overwegingen rond veiligheid en mensenrechten of door economische belangen? In een ander orgaan, dat de Europese landen al sinds 1975 verbindt en dat precies bedoeld was om de ontwapening binnen Europa te stimuleren – de OVSE –, wordt niet geïnvesteerd. Men slaagde er zelfs niet in om de toegezegde missie naar Kosovo in haar volle kracht te ontplooiën. Men heeft dan maar heel snel beslist om te gaan bombarderen. Men moet het dus breder bekijken dan de EU. De OVSE zou op het vlak van het veiligheids- en vredesbeleid de regionale instantie van de VN kunnen zijn.

II. HOORZITTINGEN VAN DONDERDAG 17 NOVEMBER 2005

II.1. Bespreking met prof. dr. Hendrik Vos, vakgroep Politieke Wetenschappen van de Universiteit Gent

De voorzitter: We zetten vandaag onze hoorzittingen over de thematiek van de Europese Grondwet voort.

Als eerste spreker van de dag komt prof. dr. Hendrik Vos, verbonden aan de vakgroep Politieke Wetenschappen van de Universiteit Gent aan het woord.

A. Uiteenzetting door de heer Hendrik Vos

De heer Hendrik Vos, politicoloog UGent: Moet Vlaanderen de Europese Grondwet ratificeren? Technisch-juridisch heeft dat niet veel zin meer, sinds het Nederlandse en Franse neen. In zijn huidige vorm is het ontwerp dood. In de twee genoemde staten zal men het ook niet aandurven om dezelfde tekst een tweede keer aan de bevolking voor te leggen, in de hoop dat zij voldoende geschrokken is van haar eigen reactie om op haar oorspronkelijke neen terug te komen. In het beste geval komt er over enkele jaren een nieuwe tekst, die misschien lijkt op de vorige, maar nooit identiek zal zijn.

Een bijkomend argument tegen de ratificatie is het feit dat het project deels een hype is die in wezen niet zo veel verandert. De Europese Grondwet is voor 80 procent een kopie van wat al in de huidige verdragen staat. Het is wel zo dat de weinige nieuwigheden die erin staan, zoals de versterking van de macht van het Europees Parlement (bijvoorbeeld op landbouwgebied), de vlottere besluitvorming inzake Binnenlandse Zaken en Justitie en het volksinitiatief, in Vlaanderen traditioneel gedragen worden door een grote meerderheid van organisaties en partijen. Maar het blijft weinig. En op de gebieden waar het nu moeilijk gaat in Europa, zal het door de grondwet niet veel sneller gaan.

Maar de Europese Grondwet is wel een stapje vooruit naar het doel dat de Belgische en Vlaamse politiek al heel lang voor ogen staat, namelijk een democratisch antwoord op problemen met een grensoverschrijdend karakter. Om die uitdagingen aan te kunnen is een sterke EU nodig. Dat er veel ontbreekt in de ontwerp tekst, is overigens niet nieuw. Ook alle verdragen uit het verleden ontgoochelden omdat er altijd wel iets op aan te merken viel. Maar er kwam daarvoor wel economische welvaart, sociale regelgeving, consumenten- en milieubeleid.

Het is beter de grondwet door de hype heen te zien als een soort grondwettelijke gereedschapskist. Daarin zit materiaal om bijvoorbeeld een consumenten- of milieubeleid verder uit te bouwen, om de dienstverlening te liberaliseren of juist aan voorwaarden te onderwerpen. Politici moeten er dus mee aan de slag. Het materiaal dat erin zit om tot een gemeenschappelijk sociaal, fiscaal en buitenlands beleid te

komen is ontegensprekelijk minder interessant. Het is weliswaar nog altijd meer dan waarover men vandaag beschikt, maar zeker niet genoeg om euforisch te worden. Meer lijkt vandaag evenwel niet haalbaar. België en misschien Luxemburg lijken er nog het meest in te geloven, maar er is een verschil tussen gelijk hebben en gelijk halen.

Men zou de zaak natuurlijk ook blauwblauw kunnen laten en de tekst gewoon laten liggen. Waarom immers niet gewoon wachten op ander en beter? Men kan de zaak echter ook van de andere kant uit bekijken: welke redenen zijn er om misschien wél te ratificeren?

Een eerste argument is dat we de tekst op zijn eigen merites moeten beoordelen. Vlaanderen moet zijn agenda niet laten dicteren door wat de Nederlanders en de Fransen ervan vinden. Als men vervolgens tot het oordeel komt dat de tekst een eerbaar compromis is, kan men het verdrag ratificeren. Daar komt nog bij dat een afwijzing door – de verondersteldelijk eurofiele – Belgen voorpaginanieuws zou zijn in de Financial Times. Men mag het internationale effect niet onderschatten. Met een ratificatie kan men bijkomend ook het signaal geven dat een eventuele nieuwe tekst zeker niet minder ver mag gaan. Daarboven mag men ook niet uit het oog verliezen dat deze tekst, zeker naar de normen die normaal gelden voor verdragen, behoorlijk democratisch is voorbereid.

De EU zit in een heel gevaarlijke situatie. Dit niet zozeer in juridisch opzicht, want het Verdrag van Nice blijft gelden. Maar de politieke gevolgen zijn immens, precies door de veronderstelde status van de Europese Grondwet. De EU is verlamd. De Commissie neemt geen initiatieven meer, in het Europees Parlement heerst verslagenheid. Bij de staats- en regeeringleiders is de malaise zo mogelijk nog groter. Officieel zitten we in een 'reflectieperiode', die wellicht wordt verlengd. Het resultaat daarvan valt voorlopig tegen, op een goedbedoeld pleidooi voor betere communicatie na.

Dat premier Verhofstadt op dat moment kiest voor de vlucht vooruit met zijn boekje 'De Verenigde Staten van Europa' – dat woensdag wordt voorgesteld – is een goed idee met gevaarlijke kanten. De vlucht vooruit kan ook een klucht worden. Maar er is momenteel geen realistischer alternatief en daarom moet men er wel een beetje in geloven.

Het gaat hoe dan ook slecht met de Europese Unie. We zitten in de grootste crisis ooit. Door de referenda

weten we nu wat we al langer vermoedden, namelijk dat een groot deel van Europa heeft afgehaakt. Als nationale politici Europa als zondebok beschouwen en hanteren, hoeven we niet verbaasd te zijn dat de bevolking dat ook doet. Er heerst een sfeer van angst en ontevredenheid. Het is natuurlijk waar dat meer werd verwacht dan finaal werd waargemaakt, dat te weinig keuzes werden gemaakt en dat misschien te veel compromissen werden gesloten. Maar ook na die analyse blijft de politieke reactie lauw. Er is weinig leiderschap en er heerst een gevoel van verlamming. Er werd zelfs al gesuggereerd om het Europees Parlement af te schaffen. Een en ander noopt tot pessimisme over de toekomst van Europa. Het doemscenario van de totale verwatering van het Europese project is in een halve eeuw integratie nooit zo dichtbij geweest. Als we willen vermijden dat van Europa alleen een vrijhandelsclub met wat politieke franjes overblijft, zou de ratificatie ons weer een beetje op weg kunnen helpen. Inmiddels staan immers de mondiale ontwikkelingen, de globalisering, Amerika en China niet stil. Wie vandaag nog gelooft in het Europese project, doet er goed aan dat ratificatiesignaal te geven, want de ernst van de crisis kan niet overschat worden.

B. Bespreking

Mevrouw Vera Dua: Ik deel uw analyse, die veeleer politiek-strategisch dan inhoudelijk op het verdrag inging. U zegt dat de ratificatie belang heeft als politieke signaal dat men meer wil dan een vrijhandelszone, ook al is de Europese Grondwet op zich niet meer te redden.

Waarom zou de vlucht vooruit van Verhofstadt een klucht kunnen worden? Kan u wat meer uitleg geven bij die uitspraak?

De heer Hendrik Vos: Intellectueel heb ik sympathie voor de idee van de vlucht vooruit. Maar het is tegelijk gevaarlijk omdat men dan een Europa met verschillende snelheden krijgt. Dat gaat in tegen de federale idee van één club, waarin de voorhoede rekening houdt met de minst snelle leden. Men dreigt bovendien terecht te komen in een Europa à la carte, dat slechts beschikt over een gemeenschappelijke economische sokkel met politieke franjes, en waar verschillende groepen op verschillende domeinen voorop gaan lopen. Sommigen zouden er dan voor kunnen kiezen om bijvoorbeeld een leger te gaan uitbouwen, anderen zouden mikken op het migratiepro-

bleem. Zoiets is onduidelijk, niet transparant en ook niet stabiel, want wat door de separate entiteiten is opgebouwd kan door een plaatselijke regeringsswissel weer ongedaan worden gemaakt. De invoering van bijvoorbeeld hogere sociale minimumnormen door een voorhoede kan bovendien in de eengemaakte Europese markt tot gevolg hebben dat de betrokken lidstaten met een concurrentienadeel worden beladen. De producten van de transnationale ondernemingen kunnen immers overal circuleren. Het is dus überhaupt de vraag hoe realistisch het is om met een kleine groep vooruit te gaan.

Het zou daarnaast ook een slecht signaal zijn aan de nieuwe lidstaten, dat men hen eerst tot de Europese club toelaat om hen vervolgens ter plaatse achter te laten terwijl men voortgaat met de besten van de klas. Zoiets zou trouwens ook niet makkelijk uit te leggen zijn aan de bredere publieke opinie, die men eerst warm heeft gemaakt voor een uitbreiding waarvan verteld werd dat ze goed was voorbereid.

Wat de politieke haalbaarheid van het idee van premier Verhofstadt – een vaste kerngroep die op een vast aantal domeinen vooruitgang wil boeken – betreft, zou ik zeggen dat het idee op zich alvast niet schadelijk is, integendeel. Of het haalbaar is, is iets anders. Zelfs binnen de zes oorspronkelijke lidstaten is dat al twijfelachtig. Balkenende gaf al duidelijk het signaal dat hij nu niet met een vlucht vooruit naar zijn bevolking kan stappen. Chiracs positie is dubbelzinniger, maar zijn regering is duidelijker en kiest veeleer voor het Directorium, waarbij de grote lidstaten het voortouw nemen. In de Italiaanse regering zitten zelfs mensen die uit de euro willen stappen en Silvio Berlusconi is ook niet meteen de meest betrouwbare partner om een dergelijk project mee op poten te zetten. In het nieuwe Duitse regeerakkoord wordt heel subtiel verwezen naar de versterkte samenwerking in de eurogroep, maar ik zie Angela Merkel niet meteen een discours hanteren waarin de nieuwe lidstaten uit Centraal-Europa op een aantal domeinen worden uitgesloten. Blijven dus over: België en Luxemburg.

De verdere eurozone telt nog één groot land: Spanje en daar wordt de laatste maanden geen Europees discours ontwikkeld, behalve heel specifiek over migratie, waar men samen met Frankrijk iets rond wil doen. In Portugal en Griekenland leeft het debat evenmin. Blijven over: Oostenrijk en Finland, maar die zijn in 2006 net de twee voorzitters en moeten dus eerder een bemiddelende rol spelen en een compromis zoeken voor de hele Unie. De Belgische premier

staat dus alleen in de woestijn, misschien samen met eerste minister Juncker van Luxemburg.

Mevrouw Vera Dua: Als men alleen staat, is een dergelijk spoor dan niet gevaarlijk? Hoe gaat de Europese inner circle dit percipiëren, als visionair of als een klucht?

De heer Hendrik Vos: Premier Verhofstadt krijgt wellicht enig krediet bij gebrek aan alternatief. En schadelijk is het niet. In het slechtste geval wordt zijn oproep doodgezwegen. In het beste wordt het als een sympathiek en visionair plan naar voren geschoven en in het allerbeste komt er op een dag iets van.

Mevrouw Sabine Poleyn: De heer Vos hield een vurig pleidooi voor de ratificatie. De politici lijken weinig alternatieven te hebben voor het plan van Verhofstadt. Hoe zit dat in de academische wereld? Welke ideeën en voorstellen leven daar?

De heer Hendrik Vos: Heel weinig en dat stemt mij pessimistisch. Voor de eerste keer in de geschiedenis leeft het gevoel dat Europa in de touwen hangt. Ik zie heel weinig bewegen.

Wat vooral ontbreekt, is een antwoord op de vraag naar de finaliteit. Voorheen was er een zeer brede consensus – van liberalen tot sociaaldemocraten – over het streven naar de creatie van een gemeenschappelijke interne markt, omdat men geloofde in de welvaarts-creatie die dat met zich zou brengen en in de sociale politiek die men met die extra welstand zou kunnen voeren. Het was dus een win-winsituatie. In het verlengde van ‘Europa 1992’, het streven naar realisatie van de interne markt, doken bij het daarmee gepaard gaande streven naar de monetaire unie, de eerste barsten op. De Britten zagen bijvoorbeeld niet welke meerwaarde dat kon opleveren. In de jaren negentig werden diverse nieuwe ideeën gelanceerd, van werkgelegenheids- tot buitenlands beleid, maar men maakte nooit de keuzes die voor de invulling daarvan nodig zijn. Men slaagde er niet in knopen door te hakken en in dat gebrek aan visie schuilen reeds de wortels van de huidige crisis. Men zou een verhaal kunnen vertellen waarin men gelooft dat men nooit een consensus over een nieuw project op die terreinen zal vinden. De visies over de finaliteit lopen te ver uit elkaar. Maar men kan ook een positiever verhaal ophangen. Ook in de jaren zeventig zocht iedereen een eigen remedie voor de economische crisis. Pas na tien jaar kwam men tot een gezamenlijke Europese aanpak in het streven naar één interne markt, wat voor een stroomversnelling zorgde. Het vinden van een brede consensus vraagt tijd.

De heer Stefaan Sintobin: Mij leek het pleidooi van de heer Vos minder vurig dan enkele maanden geleden. Het is moeilijk om de ratificatie als een louter politiek signaal te zien. De inhoud van de grondwet maakt immers een beleid mogelijk dat het leven van miljoenen burgers bepaalt en die worden juist niet betrokken. Moet de ratificatie daarom niet voorafgegaan worden door een grondig maatschappelijk debat? Wat denkt u ervan om de inspraak te bekronen met een volksraadpleging?

De heer Hendrik Vos: De grondwet is een soort tweetrapsraket. Inhoudelijk is zij een compromis maar zij is met al haar gebreken wel het best haalbare op dit moment. Als men het compromis eerbaar vindt, kan men daarbovenop een politiek signaal geven, ook al is er technisch-juridisch geen reden meer daartoe. Wie de Europese Grondwet als een stap achteruit ziet, ten opzichte van het Verdrag van Nice bijvoorbeeld, hoeft natuurlijk niet te ratificeren. De afweging om wel of niet te ratificeren als politiek signaal geldt enkel voor wie het verdrag ook inhoudelijk als een verbetering ziet, hoe beperkt ook.

Ik ben ontzettend voor een breed maatschappelijk debat. En dat is wel degelijk aan de gang in Vlaanderen, er zijn elke week wel drie tot vier debatten. Maar daar komen vaak dezelfde mensen op af, een bepaalde laag van de bevolking. Men merkt dat ook in de pers: De Standaard en De Tijd bijvoorbeeld berichten erover, maar Het Laatste Nieuws en de Gazet van Antwerpen niet. Men vindt niet de weg naar de hele brede publieke opinie. Dat heeft voor een deel te maken met het Europese communicatiebeleid, want daar loopt van alles fout. Het onderwijs zou hier een belangrijke rol kunnen spelen, zij het op langere termijn. Zo merk ik aan de studenten van het tweede bachelorjaar in Gent dat zij op de middelbare school ten onrechte leerden dat het Europees Parlement een machteloze praatbarak is, terwijl het in de meeste dossiers meer macht heeft dan de federale en regionale parlementen.

Ik ben niet enthousiast over een volksraadpleging. Ik denk immers dat men er in de praktijk en zeker op korte termijn niet in zal slagen om de randvoorwaarden te vervullen, meer bepaald het dichten van de informatiekloof en het voeren van een eerlijk debat.

De heer John Vrancken: Ik hoorde eerder een pleidooi tegen de Europese Grondwet. Het project is dood en bovendien zijn de meeste materies al in andere verdragen geregeld. Het klopt dat de burgers slechts beperkt werden geïnformeerd. Hun aversie wordt daardoor gevoed evenals door angst. Heeft de inves-

tering van 12,5 miljoen euro in de promotie van de grondwet wel iets opgeleverd? Waarom verkiest de heer Vos een gebrekkige grondwet boven geen grondwet? Het is toch zo dat bijstellingen achteraf moeilijk aan te brengen zijn vanwege de loodzware procedures.

De heer Hendrik Vos: Ik heb geen pleidooi tegen de grondwet gehouden. Mijn boodschap, dat ik een voorstander ben zonder euforisch te zijn omdat het compromis op veel punten tekortschiet, is blijkbaar moeilijk over te brengen. Het blijft op verschillende vlakken een stap vooruit tegenover de huidige situatie en dat is voor mij het bepalende criterium. Het gaat in essentie dus om een afweging van twee situaties. Daarbij kan men moeilijk anders dan concluderen dat men zonder Europese Grondwet blijft steken in het Verdrag van Nice, dat nog minder goed werkt.

Het klopt dat de Europese Commissie middelen uittrekt om de Europese Grondwet te promoten. Anderzijds krijgen ook campagnes tegen de grondwet subsidies. Er bestaat een Europese traditie om ook aan kritische organisaties steun te verlenen. Onder meer Attac krijgt, een weliswaar beperkte, steun van Europa.

Tijdens de referenda over de Europese Grondwet is gebleken dat het gemakkelijker is om campagne te voeren tegen dan voor de grondwet. Tegenstanders kunnen gemakkelijk een aantal zinnen uit de grondwet pikken die niet in hun programma passen. Dit gebeurt zowel langs extreem-rechtse als langs extreem-linkse zijde.

Zou het niet beter zijn om een streep te trekken onder de grondwet en helemaal opnieuw te beginnen om tot een betere tekst te komen? Ik zou dat zelf het liefst hebben, maar het is niet haalbaar. Er zal altijd een compromis moeten worden gevonden, aangezien er zoveel uiteenlopende belangen en partijen zijn.

Mevrouw Anne Marie Hoebeker: Laat de maatschappelijke trend van cocooning zich in politiek opzicht ook niet voelen op het domein van de Europese integratie? Ook daar valt iedereen meer en meer op zichzelf terug.

De heer Hendrik Vos: Er is inderdaad sprake van wat men enige tijd terug de trend van de cocooning noemde, en meer in het algemeen, van een sfeer van angst, onvrede en onbehagen in Europa. De opstellers van de Europese Grondwet hebben een belang-

rijke denkfout gemaakt. De grondwet is in wezen zeer democratisch tot stand gekomen, zeker als men in gedachten houdt hoe het er in het verleden aan toeging. Niet alleen leden van het Europees Parlement en van de nationale parlementen werden bij de Conventie betrokken, maar er was ook een belangrijke inbreng van talrijke maatschappelijke groepen. De individuele burger kon de ontwikkelingen voortdurend opvolgen op de website van de Conventie. Dit was ongezien. De architecten van de grondwet gingen er dan ook van uit dat het resultaat van eventuele referenda per definitie positief zou zijn, gelet op de grote transparantie bij de totstandkoming. De oefening in democratie is echter nooit doorgedrongen tot de cocoonende, angstige, ontevreden mens. Grote groepen van de bevolking hebben de weg naar de website nooit gevonden. De sfeer van euforie die in de Conventie heerste is nooit overgeslagen op de grote bevolking.

De heer Karim Van Overmeire: Het onderscheid tussen de termen verdrag en grondwet lijkt mij wel degelijk belangrijk. Er wordt een belangrijke kwalitatieve stap gezet. Het feit dat de tekst werd voorbereid via een Conventie waarbij de burger rechtstreeks betrokken werd en het feit dat het Handvest van Grondrechten in de grondwet is opgenomen, betekent toch dat er een nieuwe constitutionele orde werd tot stand gebracht. Bovendien krijgt de Europese Unie nu rechtspersoonlijkheid.

Is een van de belangrijke verklarende factoren voor de malaise die er nu bestaat over de Europese Grondwet, niet gelegen in het feit dat de nationale staat het referentiekader blijft voor de grote meerderheid van de Europeanen? Daar voelt men zich thuis en kan de democratie ten volle spelen. In de meeste landen is men niet gekant tegen Europese samenwerking, maar wel tegen een soort van Europese superstaat, waarvan het nut niet steeds duidelijk is. Er bestaat niet noodzakelijk een evenredige band tussen de oppervlakte van een staat en de kwaliteit van het beleid. Europa zou krachtiger kunnen optreden bij een gemeenschappelijk buitenlands beleid, maar de vraag is of dit realistisch is. In de kwestie Irak bijvoorbeeld, lopen de standpunten sterk uiteen.

Ik zie geen principieel bezwaar tegen een Europa à la carte. Een aantal zaken blijven gemeenschappelijk, maar op bepaalde vlakken is een verdergaande samenwerking mogelijk. Dat is nu al het geval voor bijvoorbeeld de eurozone en Schengen. Een dergelijk Europa is veel meer aanvaardbaar bij de publieke

opinie. Men herkent zich erin en men houdt de zaken meer onder controle. Bij een Verenigde Staten van Europa wordt een deel van de soevereiniteit uit handen gegeven. Het democratische spel wordt stopgezet.

De heer Hendrik Vos: Er bestaat nu al een afzonderlijke constitutionele orde. Daarvoor is er geen Europese Grondwet nodig. Het Europese recht heeft voorrang op het nationale recht. Europa heeft nu al rechtspersoonlijkheid op economisch vlak.

Het klopt dat het gebruik op zich van de term grondwet voor sommigen van belang is. Ik vermoed dat de Belgische premier, die in de Verklaring van Laken heeft aangedrongen op het gebruik van de term grondwet, deze gevoeligheid bij nogal wat Europeanen onvoldoende heeft ingeschat. Hoewel de term grondwet wellicht beladen is, is er geen sprake van een kwalitatief verschil. De referenda zouden ook negatief zijn geweest indien een andere term zou zijn gehanteerd.

Bij veel mensen leeft inderdaad het gevoel dat de democratie enkel op het nationale niveau echt kan spelen. Het probleem daarbij is dat veel actuele uitdagingen niet langer op nationaal niveau kunnen worden aangepakt. Denk aan problemen zoals delokalisatie, terreur, milieuvervuiling enzovoort. Men kan zich niet afsluiten van de boze buitenwereld.

Het uit handen geven van soevereiniteit is een logisch gevolg van het meestappen in het Europese verhaal. Soms zullen er beslissingen worden genomen waarvoor er in Vlaanderen of België geen draagvlak bestaat. Anderzijds kan het op lange termijn noodzakelijk zijn om het Europese niveau te aanvaarden, om bepaalde problemen te kunnen aanpakken. Het Europese niveau zal pas echt aanvaard worden, indien Europa ook echt tastbare resultaten kan boeken. Daartoe zijn er sterke instellingen nodig die per definitie de soevereiniteit van de lidstaten inperken.

Een en ander hoeft niet noodzakelijk een democratisch probleem te zijn. De democratie op Europees niveau functioneert niet slecht. Het kan natuurlijk altijd beter, en de Europese Grondwet was in dit opzicht een stap vooruit, maar het staat vast dat het Europees Parlement in heel wat domeinen zijn democratische rol heel behoorlijk vervult. Er zijn wel een aantal uitzonderingen, met name voor wat betreft beleidsdomeinen zoals fiscaliteit, buitenlands beleid, Justitie enzovoort. Anderzijds speelt het Europees Parlement wel een belangrijke democratische rol in sociaal-economische dossiers.

II.2. Bespreking met de heer Eric Goeman, woordvoerder Attac Vlaanderen

De voorzitter: Ik geef het woord aan de woordvoerder van de andersglobalistische beweging Attac Vlaanderen.

A. Uiteenzetting door de heer Eric Goeman

De heer Eric Goeman, woordvoerder Attac Vlaanderen: Ik dank de commissie voor de uitnodiging, en in het bijzonder Groen!, dat mij heeft voorgedragen. Dank ook aan de 15.000 ondertekenaars van de petitie en de heren Debunne, Sleenckx en Van Oustrive.

In het licht van wat de vorige spreker heeft gezegd, wens ik er eerst en vooral op te wijzen dat Attac Vlaanderen geen subsidies ontvangt, noch van de Vlaamse overheid, noch van Europa.

We vinden het belangrijk om niet enkel over de vorm maar ook over de inhoud van de Europese Grondwet te discussiëren. Onze tekst is na jaren discussie door de wetenschappelijke raad van Attac Vlaanderen ontworpen en wordt in grote lijnen gedeeld door de andere Attacs in Europa.

Attac Vlaanderen betreurt dat het ontwerp van Grondwettelijk Verdrag voor de Europese Unie door onze parlementen zonder noemenswaardig democratisch en vooral zonder breed maatschappelijk debat werd goedgekeurd. Alleen het Vlaams Parlement kan nog een democratisch maatschappelijk debat organiseren

Het verdrag vertoonde in zijn eerste versie al een schromelijk democratisch tekort. Toch bevatte het ontwerp dat uit de Europese Conventie voortkwam een aantal merkelijke punten van vooruitgang in vergelijking met de bestaande verdragen. De onderhandelingen, achter gesloten deuren, van de nationale regeringen hebben veel van die vooruitgang weer tenietgedaan, hoewel diezelfde regeringen de tekst van de Europese Conventie hadden goedgekeurd. Zo werd het democratisch tekort weer groter.

Attac Vlaanderen meent dat het hoogdringend is om ook de Europese Unie volledig aan een democratische besluitvorming te onderwerpen. Vlaanderen, België en de Europese Unie hebben vooral behoefte aan een open, transparante democratische werking.

Daarom roept Attac Vlaanderen de Vlaamse politici op om over dit ontwerp van Europees Grondwettelijk Verdrag een volksraadpleging te houden. Wij doen dit niet vanuit een anti-Europese of Eurosceptische houding, wel integendeel. Wij zijn ervan overtuigd dat de Europese Unie een krachtig wapen kan en zou moeten zijn tegen een neoliberale mondialisering.

Bewonderaars van de Europese Unie herinneren nogal graag aan het volslagen verdeelde Europa van vóór 1940, waarin staten erop uit waren elkaars grondgebied en economische hulpbronnen in te pikken, en waarin grensregio's onleefbaar werden door verwaarlozing, afvalbergen, militaire versterkingen, slechte voorzieningen en moeilijk te passeren douaneposten. Dat we dat verdeelde Europa achter ons hebben gelaten, is van groot belang: dat is zeker een vooruitgang.

Vandaag moeten we echter oppassen dat we niet doorslaan naar een Europese Unie waarin de belangen van burgers en volken in het nauw komen door toedoen van grote ondernemingen en puur economische belangen, en waarin van boven opgelegd beleid mensen vervreemdt van politieke besluitvormingsprocessen.

Deze ontwerpgrondwet werd nooit besproken door de volkeren waarvoor hij is bedoeld. We weten nochtans dat de Europese Unie een alsmaar grotere invloed heeft op het politieke, sociale en democratische leven van alle burgers.

Attac Vlaanderen meent dat een zo belangrijke tekst onmogelijk tot hoogste wet kan worden verheven zonder dat de burgers er zich hebben kunnen over uitspreken. Wat men over deze ontwerpgrondwet ook denkt, het zou goed zijn mocht het Vlaams Parlement, dat deze tekst nog moet goedkeuren – maar die niet kan wijzigen – ook weten hoe de bevolking erover denkt.

De democratisering van de Europese Unie hangt niet enkel af van de institutionele afspraken, maar in eerste instantie van het openbare debat dat over de basistekst en het beleid op ruime schaal kan worden gevoerd. Er zou zogenaamd weinig belangstelling bestaan om dat debat te voeren. Dat komt omdat de mensen niet het gevoel hebben dat een debat er werkelijk toe doet. Als men een volksraadpleging organiseert en de mensen beseffen dat ze een eigen stem kunnen toevoegen aan het geheel, zou de belangstelling toenemen. Dat blijkt uit de ervaring in Frankrijk en Nederland.

De Europese Unie verkeert in een crisis. Die is niet het gevolg van het Franse en het Nederlandse neen tegen de Europese Grondwet, maar wel van het gebrek aan visie en politieke wil bij onze 'leiders'. En aan de inhoud die Europa geeft aan economische hervormingen. Die zijn vooral een neoliberale vlucht vooruit met liberalisering, privatiseringen en vrijhandelsgesprekken die de Europese burgers én de arme landen de das om doen. Met een begrotingsdiscipline die uiteindelijk ook de Europese begroting zelf volledig blokkeert. Zonder een degelijk sociaal beleid. De grondwet is dood, na de twee referenda die gehouden zijn. Het zal er dus niet echt meer toe doen. Maar toch is het belangrijk dat de bevolking hoe dan ook daarover kan meedenken.

Attac Vlaanderen is een voorstander van meer Europa. Dat is nodig om allerlei vormen van grensoverschrijdende milieuvervuiling, fiscale onrechtvaardigheid, fiscale fraude, werkloosheid en toenemende sociale ongelijkheid te overwinnen.

Wij geloven in het belang van een sterke Europese Unie die een Europese stem kan laten horen op wereldvlak. Wij geloven in een sterke Europese Unie met een sociaal beleid dat mensen beschermt tegen de allesoverheersende markt met de allesvernietigende concurrentie. Wij geloven in een sterke Europese Unie die meer kan doen dan de extreme armoede met de helft verminderen in de arme landen en die een economische en sociale ontwikkeling op gang kan brengen. Wij geloven in een sterke Europese Unie die in haar beleid ook rekening houdt met de ecologische draagkracht van de planeet. Wij geloven in een sterke Europese Unie die ook aan een mondiaal herverdelingsbeleid kan werken, bijvoorbeeld met mondiale belastingen zoals de Tobintaks die een jaar geleden door het federale parlement is goedgekeurd.

Om dat te bereiken hebben we democratische instellingen nodig. Maar we stellen in Europa een democratisch deficit vast. Een grondwet moet opgesteld worden door een verkozen constituant. Dat is hier niet gebeurd. Daarom is dit voorstel tot grondwet geen grondwet, maar een internationaal verdrag, net als eerdere Europese verdragen en een grondwettelijk verdrag, zoals Maastricht en Nice. Alleen bundelt het alle vorige verdragen. Het is dus geen grondwet in de letterlijke zin van het woord maar wordt wel als zodanig gepresenteerd en uitgewerkt.

De scheiding der machten is fundamenteel voor onze politieke democratie. Het was de belangrijkste vooruitgang van de Verlichting en vormt volgens ons

nog steeds de basis van de westerse democratie. John Locke, Montesquieu en bovenal de Amerikaanse filosoof James Madison, een van de founding fathers van de Amerikaanse Grondwet in 1787, hebben daar een pleidooi voor gehouden. Maar de Europese Unie is niet gebaseerd op de scheiding der machten. Stel u voor dat de gouverneurs van de Verenigde Staten de regering zouden vormen. Dat is op dit ogenblik de Europese situatie: het zijn de Blairs, Chiracs en Verhofstadts die zowel de wetgevende als de uitvoerende macht vormen.

De leden van de Europese Commissie zijn in theorie onafhankelijk. In werkelijkheid onderhouden ze zeer nauwe banden met hun nationale regeringen. Officieel is de Europese Commissie de enige instelling die initiatieven voor nieuwe Europese wetgeving kan nemen. In werkelijkheid geven de Europese regeringsleiders de Commissie steeds vaker de opdracht om bepaalde initiatieven te nemen. De Commissie krijgt steeds meer het karakter van een secretariaat van de lidstaten.

Er komt nu een Europese minister van Buitenlandse Zaken. Maar toch is dat geen democratische vernieuwing. Het is een surrealistische term voor een functionaris die gewoon mag uitvoeren waarover de ministers van Buitenlandse zaken van de lidstaten het eens zijn.

Dan is er nog het Europees Parlement. Geen enkel parlements lid onder u zou de daar geldende beperkingen aanvaarden. Zo heeft dat parlement geen initiatiefrecht voor Europese wetgeving. Over belangrijke politieke zaken zoals buitenlands beleid, defensie en fiscaliteit heeft het niets te vertellen. Het heeft maar een beperkt begrotingsrecht, een beperkte controlerende bevoegdheid en een beperkte bevoegdheid om wetten en beleid af te wijzen. Een vooruitgang is dat de commissievoorzitter zal verkozen worden door het Europees Parlement, zij het op voordracht van de regeringsleiders. Het parlement krijgt bovendien medezeggenschap, maar geen volledige medezeggenschap. Als er namelijk van een conflict tussen het Europees Parlement en de Europese Commissie sprake is, dan heeft het parlement uiteindelijk een drievijfde meerderheid nodig om zijn zin door te kunnen zetten. Dat is in strijd met de elementaire democratische regel dat uiteindelijk een parlementaire meerderheid het laatste woord heeft. We vinden dus dat de structuur van de Europese Unie moet gedemocratiseerd worden, met een Europees Parlement dat alle rechten krijgt die bij een parlement horen.

De Europese Centrale Bank (ECB) zou voortaan verantwoording moeten afleggen aan het Europees Parlement. Nu worden vitale economische beslissingen over de toekomst van alle burgers niet langer genomen door ministers die verantwoording moeten afleggen aan de bevolking maar door de directie-raad van een ongekozen Europese Centrale Bank in Frankfurt. De aanstelling van de leden van de ECB, die een geweldige invloed hebben op het beleid ten aanzien van inkomens, collectieve voorzieningen en milieu, dient door het Europees Parlement bekrachtigd te worden.

De Europese Grondwet vertoont niet enkel een democratisch deficit, ze is ook neoliberal. Zo bepaalt artikel I-3 onder andere dat de economie van Europa gebaseerd moet zijn op vrije, onvervalste concurrentie. Daarmee wordt een keuze gemaakt voor een economisch model dat leidt tot lagere lonen, slechtere arbeidsomstandigheden, afbraak van publieke voorzieningen en lage belastingen voor bedrijven en veelverdieners. Ook voor het milieu, voedselveiligheid, volksgezondheid en het welzijn van dieren is de keuze voor een onbeperkte vrije markt erg schadelijk.

De grondwet stelt als eerste doel voor de Europese Unie “een interne markt waarin de mededinging vrij en onvervalst is”. Ook een liefhebber van een goed werkend mechanisme van vraag en aanbod vraagt zich af waarom dit in de grondwet moet staan, en dan nog als een van de allereerste doelen. Waar in de wereld doet men dat nog meer? Een grondwet moet beginnen bij de burgers, niet bij de economie.

Wij vinden dat burgers via vrije verkiezingen invloed moeten kunnen hebben op fundamentele keuzes over het economische beleid. Die mogen nooit via een Europese Grondwet van bovenaf worden opgelegd.

De artikelen in het dunste deel van het verdrag, het Handvest van de Grondrechten van de Unie, klinken op zich niet onaardig. Het Handvest bevat echter niets dat niet al in de Belgische Grondwet of die van andere EU-landen staat. De formulering van allerlei rechten is zelfs zwakker of vrijblijvender dan bijvoorbeeld in het Europese Verdrag inzake de Rechten van de Mens of de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens van de Verenigde Naties. Een aantal elementaire sociale rechten ontbreekt zelfs geheel. Het recht op arbeid, het recht op een minimuminkomen, het recht op een uitkering bij werkloosheid en het recht op huisvesting staan er niet in, net zo min als het stakingsrecht. Wel wordt gesproken over “het

recht om te werken en een vrijelijk gekozen of aanvaard beroep uit te oefenen”. In plaats van recht op sociale zekerheid is sprake van “het recht op toegang tot sociale zekerheidsvoorzieningen”.

De Europese Grondwet sluit ook naadloos aan bij de Lissabonagenda door de onvoorwaardelijke keuze voor vrije en onvervalste concurrentie. Daardoor krijgt het bedrijfsleven vrije baan, met alle consequenties van dien, zoals bezuinigen, dereguleren en privatiseren. De lasten van de Lissabonstrategie komen voor rekening van de werkende mensen, de lusten komen ten goede aan de multinationals die Europa als uitvalsbasis hebben. Kwetsbare groepen zoals werklozen, ouderen en arbeidsongeschikten zijn het kind van de rekening. De omstreden dienstenrichtlijn van voormalig Europees Commissaris Bolkestein is daarbij een huiveringwekkende voorbode van een toekomstig Europa, waarin diensten van algemeen belang zoals onderwijs en gezondheidszorg kunnen worden uitgekleeft. Voor veel mensen, zowel werkenden als niet-werkenden, komt de kwaliteit van leven in het gedrang als publieke diensten in de uitverkoop worden gezet. Met het grondwettelijk vastpinnen van het streven naar vrijemarkteconomie met onbeperkte concurrentie binnen de Europese Grondwet wordt de keuze voor de invulling van het economisch beleid onttrokken aan normale democratische procedures.

Voor ons is het duidelijk: deel III, Beleid en Werking van de Unie, moet uit de grondwet worden gelicht. Beleid hoort niet thuis in een grondwet maar moet permanent het voorwerp zijn van een democratisch debat en kunnen gewijzigd worden in functie van de politieke meerderheden.

Wij vragen het Vlaams Parlement om toch te proberen een volksraadpleging te organiseren om zo het breed maatschappelijk debat aan te wakkeren. Welke uitkomst dit ook moge opleveren. We vragen het ook om ten minste een zestal punten in de discussie in te brengen: de verwijdering van deel III, de schrapping van de interne markt en de vrije concurrentie als doelstellingen van de Unie, verkiezing van de Europese Commissie door het Europees Parlement, openbaarheid van de beraadslagingen in de Raad, betrokkenheid van het Europees Parlement bij buitenlandse zaken, defensie en fiscaliteit en inschrijving van sterke openbare diensten als basisrecht in een democratische maatschappij.

Een andere wereld en een andere Europese Unie zijn mogelijk. Attac Vlaanderen werkt hieraan. Joseph Conrad schreef in 1905: “Laten we hopen dat een

werkelijk vreedzame wereld op minder broze fundamenten dan economische belangen zal worden gebouwd. We moeten echter toegeven dat het stedenbouwkundige ontwerp van deze wereldstad onze verbeelding nog steeds te boven gaat en dat de op het bouwterrein aanwezige jungle nog niet verwijderd is.” Laten we met zijn allen de aanwezige neoliberale, antisociale en ondemocratische jungle op het Europese bouwterrein verwijderen.

B. Bespreking

De heer Stefaan Sintobin: Volgens de spreker heeft men de Europese Grondwet in Frankrijk en Nederland om inhoudelijke redenen verworpen. Tegenstanders van een volksraadpleging menen dat de Franse en de Nederlandse neen-stem werd ingegeven door andere redenen. De eventuele toetreding van Turkije tot de EU is daar één van.

Volgens de heer Goeman heeft in Nederland wel een breed maatschappelijk debat plaatsgevonden. Het klopt inderdaad dat de Nederlandse televisie veel aandacht heeft besteed aan debatten over de Europese Grondwet. Welk idee heeft de spreker van zo'n breed maatschappelijk debat? De vorige spreker verwees bijvoorbeeld naar debatten in parochiezalen.

De heer Eric Goeman: Studies over het waarom van de neen-stem bij de referenda leveren zeer uiteenlopende resultaten op. Het recentste onderzoek over de Nederlandse volksraadpleging heeft bijvoorbeeld aangetoond dat maar een klein percentage van de Nederlanders neen heeft gestemd vanwege de Turkse toetreding.

Dat de zwakste samenlevingsgroepen angst hebben voor deze ontwikkeling en daarom neen stemmen, is duidelijk. Ze hebben alle redenen om angstig te zijn. De vakbondsstrijd van de voorbije weken in België en de revoltes in de Franse banlieus zijn het gevolg van het huidige beleid, dat ook al liberaal is. Door staten uit te kleden zal dat neoliberalisme nog versterkt worden. Door staten uit te kleden zullen ze niet meer in staat zijn een eigen sociaal beleid te ontwikkelen. Op de lange termijn zullen onze openbare diensten verdwijnen. Het volstaat de recente ontwikkelingen bij De Post te bekijken. De NMBS zal daar niet van gespaard blijven.

Dat zijn allemaal redenen om een inhoudelijk debat te voeren over de Europese Grondwet. Hoe kunnen we dat debat aanzwengelen? Een volksraadpleging

aankondigen leidt automatisch al tot een debat. De media dragen een zware verantwoordelijkheid. Ze maken programma's over de verkiezingen. Over Europa zouden ze ook programma's kunnen maken zodat voor en tegenstanders als gelijkwaardige partijen de kans krijgen in het lang en in het breed over Europa te discussiëren.

Daarnaast moet een informatiecampagne gevoerd worden. De volumineuze grondwettekst in de brievenbussen droppen zal niet volstaan. We moeten een tekst schrijven waarin voor- en tegenstanders evenveel ruimte krijgen om hun argumenten uiteen te zetten. De mensen moeten kunnen kiezen tussen gelijkwaardige partijen.

Voorts is het aan de politici en de sociale bewegingen om het debat te stimuleren. Toen Attac Frankrijk vier jaar geleden startte met debatavonden over Europa waren er misschien 100 aanwezigen. De laatste weken voor het referendum waren er soms 2000 aanwezigen. Ze beseften dat hun stem ertoe deed. Van zodra mensen weten dat hun stem meetelt, zullen ze bereid zijn om het debat te voeren. Ik denk dat Vlaanderen wijs genoeg is om zo iets te organiseren.

De heer Eloi Glorieux: Ik heb een heel praktische vraag. Hoe ziet Attac de weg die moet worden afgelegd? Ik zie vier opties. Ten eerste kan men doen alsof er niets aan de hand is. Na een korte pauze kan de ratificatie gewoon worden voortgezet. In de landen waar men de grondwet heeft verworpen, kan men desnoods een nieuw referendum organiseren. Ten tweede kan men de grondwet volledig heronderhandelen. Dat lijkt niet heel realistisch omdat de politieke wil ontbreekt. Ten derde kan men opteren voor een Nice-plus op basis van de delen van de Europese Grondwet waarover een consensus bestaat. Het nadeel daarvan is dat de voorziene evenwichten in gevaar komen. Ten slotte kan men opteren voor een lightversie van de grondwet. Het deel over het beleid en de werking van de Europese Unie zou daarbij vervallen. De huidige afspraken daarover zouden dan gewoon blijven gelden.

De heer Eric Goeman: De EU zegt weliswaar dat ze in crisis is, maar vermoedelijk zal ze na enige tijd gewoon opnieuw overgaan tot de orde van de dag inzake het ratificatieproces. De breuk tussen de politiek en de burger zal er alleen maar groter op worden. Deze optie helpt de EU zeker niet vooruit.

Attac Europa organiseert op 17 en 18 december een conventie om alternatieven te zoeken. Ik heb er al een zestal opgesomd. We moeten ons voorbereiden

voor wanneer de EU opnieuw met de grondwet op de proppen komt.

We moeten ons niet alleen voorbereiden op de vorm en het democratische deficit, maar ook op de inhoud. We benadrukken daarom dat deel III niet bij de grondwet hoort. Het kan niet dat de toekomst vastgelegd wordt. Het is aan de steeds wisselende politieke meerderheden om economische keuzes te maken.

Wij zullen niet stoppen. Als sociale beweging zullen we verder werken. Als het Vlaams Parlement een volksraadpleging organiseert, maakt het de burger duidelijk dat de stem van de burger belangrijk is. De uitkomst van de volksraadpleging is niet onze grote zorg. Wij hechten vooral belang aan het brede maatschappelijke debat. We zijn dat als democraat verplicht aan de burgers.

Mevrouw Stern Demeulenaere: Het zou interessant zijn om zelf te kunnen oordelen over de studie waarnaar verwezen wordt.

De heer Eric Goeman: Ik heb over deze studie gehoord in Nova, een programma op de Nederlandse televisie. Er zijn verschillende studies. Ik zeg niet dat die ene studie zaligmakend is.

Mevrouw Sabine Poleyn: Er zit volgens mij toch een zekere tegenspraak in het discours van de heer Goeman. Die tegenspraak kan een argument zijn om grondig na te denken over de eventualiteit van een volksraadpleging. Hij zegde dat het debat alleen gevoerd kan worden als het er echt toe doet. Tegelijk zegt hij dat het er in de huidige situatie eigenlijk niet meer toe doet. Wij zijn in België het laatste parlement dat zich nog moet uitspreken over de Europese Grondwet. Hoe kunnen we de bevolking nog stimuleren voor een volksraadpleging als het er toch niet meer toe doet?

De heer Eric Goeman: Als we alsnog een volksraadpleging organiseren, dan halen we inderdaad de voorpagina van alle grote kranten. Dat is op zich uiteraard geen voldoende argument om het te doen. Ik blijf erbij dat we de burger moeten betrekken bij deze grondwet omdat het hun leven ongelofelijk zal beïnvloeden en veranderen. Dat is een democratisch argument.

Er is op dit ogenblik al een niet te onderschatten breuk tussen bevolking en politici. Het is aan de politici om deze breuk te lijmen. Een foldertje alleen zal niet helpen. Zelfs een volksraadpleging zal de breuk niet lijmen. Een volksraadpleging zal het vertrouwen

van de bevolking wel gedeeltelijk herstellen omdat naar haar mening wordt gevraagd.

II.3. Bespreking met de heer Theo Lansloot, publicist en voormalig Belgisch diplomaat

De voorzitter: Als eerste spreker voor onze namiddagzitting verwelkomen we de heer Theo Lansloot, die zijn carrière begon als adjunct-adviseur bij de toenmalige Dienst voor Buitenlandse Handel. Vanaf 1967 is hij opgenomen in de Belgische buitenlandse dienst. Hij was op post in Teheran, Washington, Khartoem, Guatemala, New York en de DDR. Hij beëindigde zijn carrière bij de OESO en de Raad van Europa. Sinds 1996 is de heer Lansloot met pensioen met de eretitel van ambassadeur. Hij is nog verbonden aan de faculteit van politieke en sociale wetenschappen van de Universiteit Antwerpen.

A. Uiteenzetting door de heer Theo Lansloot

De heer Theo Lansloot: Ik wil vooreerst duidelijk stellen dat ik geen anti-Europeaan ben. Ik ben ooit Europees federalist en regionalist geweest. Intussen ben ik een anders-Europeër geworden.

De benaming ‘Grondwet voor Europa’ is slecht gekozen. Dit is immers geen Grondwet voor Europa, maar wel voor de Europese Unie.

Een eerste vraag is of de EU überhaupt een grondwet nodig heeft. De EU is geen staat en evenmin een staat in wording. Er bestaat wellicht ook geen Europees draagvlak om er een staat van te maken. Daarom is een grondwet voorbarig. De EU heeft totnogtoe elk debat ten gronde over haar verdere ontwikkeling en haar finaliteit vermeden. Niemand weet waar het naartoe gaat: wordt het een federatie, een confederatie, een vrijhandelszone, of nog wat anders? Ook het debat over de geografische grenzen van de EU is nooit gevoerd.

De Franse en Nederlandse verwerping van de Europese Grondwet is veeleer een gevolg van die onduidelijkheden dan van een gebrek aan voorlichting van de kiezer. In het huidige stadium is een grondwet dus op zijn minst prematuur. Een van de lidstaten en niet van de minste, met name het Verenigd Koninkrijk, heeft zelfs geen geschreven grondwet en is daarom niet minder democratisch noch slechter bestuurd.

Een tweede vraag is of het verdrag voldoet aan de criteria voor een grondwet.

Het verdrag is niet opgesteld door het soevereine volk in een daartoe gemachtigde grondwetgevende vergadering, zoals in België in 1830-1831 het geval was met het Nationaal Congres, maar door een ten dele gecoöpteerde, en dus niet verkozen maar benoemde, Europese Conventie.

Dit betekent enige vooruitgang in vergelijking met de vroegere Europese Verdragen die onderhandeld werden door diplomaten en politici zonder veel openbaarheid, laat staan een ernstig openbaar debat. De eindversie van het Europees Constitutioneel Verdrag blijft echter het werk van een intergouvernementele conferentie (IGC) – vertegenwoordigers van staten dus – die zonder enige democratische inspraak het oorspronkelijke uit de Europese Conventie voortgekomen concept grondig heeft gewijzigd.

Het verdrag beantwoordt dus niet aan de visie van een van de grondleggers van de huidige Europese Unie, Jean Monnet, die destijds verklaarde: „Nous ne coalisons pas des Etats, nous unissons des hommes”.

Die Intergouvernementele Conferentie heeft onder meer het voor Vlaanderen niet ongevaarlijke artikel II -81 toegevoegd betreffende non-discriminatie op grond van het behoren tot een nationale minderheid. Dit eigenste Vlaams Parlement heeft tot dusver terecht geweigerd het ‘Raamverdrag tot Bescherming van Nationale Minderheden’ van de Raad van Europa te ratificeren. Eens dat deze Europese Grondwet van kracht is, zal Franstalig België waarschijnlijk niet aarzelen om dit artikel aan te grijpen om opnieuw tegen de Vlaamse taalwetgeving ten strijde te trekken.

Een derde vraag is of het verdrag inhoudelijk in orde is.

Het Europees Grondwettelijk Verdrag is een turf van 482 bladzijden. Het telt 448 artikels en maar liefst 36 protocollen en 50 verklaringen. Men ziet door het bos de bomen niet meer. Een grondwet moet beknopt zijn, glashelder, voor de burger begrijpbaar en als hoofddoel hebben die burger tegen het onrecht en de willekeur van de overheid te beschermen. Zij legt de rechten en plichten van de burger vast en organiseert duidelijk de verschillende machten. Het verdrag doet dit niet. Het voorziet niet in een heuse parlementaire controle op de uitvoerende macht, noch in een echte scheiding van de machten en is dus ondemocratisch. Het is voor het grootste gedeelte een bundeling van de over een periode 50 jaar door de uitvoerende

macht en de eurocratie opgestelde teksten en verdragen, die hun macht 'betonneert'.

Het verdrag legt beleidskeuzes vast die niet in een grondwet thuishoren maar in wetten en besluiten van een regering. Het is daardoor haast een politiek programma dat voor de enen te neoliberal en voor de andere te socialistisch is.

Het verdrag remedieert ook helemaal niet aan de al in de vigerende Europese verdragen bestaande machtsverschuiving van de kleinere naar de grotere lidstaten op basis van de bevolking. Dit betekent onder meer dat indien Turkije toetreedt, de macht binnen de Unie op termijn verschuift van Europa naar Klein-Azië. Deze overweging heeft waarschijnlijk de uitslag van de Franse en Nederlandse volksraadplegingen mede beïnvloed.

Op het gebied van het buitenlands beleid en van defensie (artikels III-300 en 312), verankert het verdrag het feitelijke directorium van de grotere landen op basis van het blokkeringsmechanisme.

Het verdrag voorziet in zijn artikel IV-443 in een loodzware procedure die het uiterst moeilijk, zoniet onmogelijk maakt het te amenderen. In die procedure speelt de uitvoerende macht weer eens een te belangrijke rol.

Dit geldt ook voor de flexibiliteitsclausule van artikel I-18 die een voortschrijdende overdracht van bevoegdheden aan de Unie mogelijk maakt, en voor de vereenvoudigde herzieningsprocedure van artikel IV-444. Hier is telkens van belang dat het Vlaams Parlement zijn vetorecht behoudt op grond van een waterdicht intern Belgisch samenwerkingsakkoord. Zolang dit er niet is kan er, zoals in het aanvullend Vlaamse regeerakkoord van mei 2005 staat, van ratificering geen sprake zijn. Federaal België beoogt overigens de geplande paritaire Senaat als enige instantie bevoegd te maken voor het bekrachtigen van internationale verdragen. Vlaanderen mag zich die bevoegdheid nooit laten ontnemen.

Het verdrag betekent een grote soevereiniteitsoverdracht. Een democratie die naam waardig, moet dit dus met het vergrootglas onderzoeken en pas daarna eventueel bekrachtigen. Elke lidstaat kan kiezen hoe hij dat doet. Sommige doen dit langs parlementaire weg, anderen verkiezen een volksraadpleging. In België is dit laatste volgens de Raad van State onmogelijk, omdat het ongrondwettig is. De Belgische

Grondwet wijzigen is een moeilijke klus. De Europese Grondwet keurt men echter goed of af met een gewone meerderheid. Van zodra de Europese Grondwet is geratificeerd, heeft die niettemin voorrang boven alle Belgische wetten inclusief de grondwet.

Het verdrag had op 1 november 2006 in werking moeten treden, op voorwaarde dat alle lidstaten het tegen dan hebben bekrachtigd. Het bepaalt niet hoe het verder moet als dit niet gebeurt. Twee lidstaten hebben het verdrag al afgewezen. Normaliter is het dus dood. Een nieuwe volksraadpleging in Frankrijk of Nederland lijkt een illusie te zijn. Toch gaan er stemmen op om stukjes en brokjes van het Grondwettelijk Verdrag alsnog uit te voeren. In feite is de uitvoering van een aantal bepalingen ervan al aan de gang. Dit is wel de beste manier om de burger helemaal van het Europese project te vervreemden. De regeerverklaring van de zopas tot stand gekomen, grote coalitie in Berlijn is in dit opzicht verontrustend.

Hoe zit het dan met de vorm van de grondwet? Een honderdtal Franse professoren van economische en juridische faculteiten hadden het in een gemeenschappelijke verklaring over "les multiples imprécisions et contradictions repérables d'un bout a l'autre d'un texte confus et mal rédigé". Het Nederlands van het Grondwettelijk Verdrag is ook vaak ondermaats en doet soms denken aan Belgische, uit het Frans vertaalde, wetteksten.

Die juridische slordigheid en vaagheid noopt tot interpretatie door rechtbanken en met name door het niet verkozen Europees Hof van Justitie. Dit draagt bij tot een democratisch ongezond 'gouvernement des juges'.

Deze rechterlijke macht zal vaak de knoop moeten doorhakken in kwesties die verband houden met de zogenaamde 'grondrechten', die zijn opgenomen in deel II van de Europese Grondwet. Deze horen eigenlijk niet in het verdrag thuis. De EU is overigens van plan om toe te treden tot het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens van de Raad van Europa. Ware het dan niet veel eenvoudiger geweest het daarbij te laten?

Het Verdrag tot Vaststelling van een Grondwet voor Europa is derhalve niet wat een grondwet dient te zijn, maar veeleer een politiek programma met veel gebreken, zowel voor wat betreft vorm als inhoud. Persoonlijk verkies ik geen grondwet boven een slechte grondwet.

Zolang de Europese Unie, na een open, democratisch debat niet heeft beslist waar zij naartoe wil: vrijhandelszone, confederatie of federatie, noch wat haar grenzen zijn, is een grondwet hoe dan ook voorbarig. In afwachting blijven de bestaande verdragen van kracht. Dit heeft vooralsnog niet tot dramatische toestanden geleid, zoals ons na de Franse en Nederlandse afwijzing werd voorgehouden.

Het is pas nadat dit debat tot democratische besluitvorming heeft geleid, dat eventueel kan worden gedacht aan het democratisch uitwerken van een echte Europese Grondwet.

Wegens het belang van een dergelijke grondwet en om de betrokkenheid van de burger bij het Europees project te onderstrepen, is voor de bekrachtiging ervan een volksraadpleging aanbevelenswaardig. Op dit gebied kunnen we veel van Zwitserland leren.

Indien Vlaanderen zijn identiteit wil bewaren in een Europese Unie – wat toch de bekommernis van dit huis moet zijn – is een confederaal model verkieslijk. Die confederatie zou idealiter slechts bevoegd zijn voor een beperkt aantal, voor de gehele Unie belangrijke domeinen, zoals de macro-economie, de munt, buitenlandse zaken en veiligheid, defensie enzovoort.

Voor het overige moet een zo groot mogelijke subsidiariteit gelden. De confederatie dient territoriaal afgebakend en geografisch onvervalst Europees te zijn. Zij beschikt, uitsluitend op haar terrein, over een verkozen parlement met twee kamers waarvan de eerste het bevolkingscijfer weerspiegelt en de tweede per land evenveel vertegenwoordigers telt, alsmede een beperkte uitvoerende macht met een kleinschalige administratie zonder bijzondere privileges en een rechterlijke macht, eveneens zonder privileges. In beide gevallen gaat het immers eigenlijk om een binnenlandse dienst.

B. Bespreking

De heer Luk Van Nieuwenhuysen: U hebt zijdelings aangegeven dat een Europa van de regio's volgens u een illusie is. Bedoelt u dat u de subsidiariteitsregel in de grondwet als onvoldoende beschouwt?

De Europese Grondwet zou voorbarig zijn, bij gebrek aan een draagvlak. Dit gebrek aan draagvlak is in elk geval gebleken uit de referenda. Anderzijds wordt gesteld dat de grondwet noodzakelijk is, opdat de uitgebreide EU werkbaar zou blijven. Is er een alter-

natief voor de grondwet dat toelaat om de EU toch werkbaar te houden?

Bestaat de grondwet na de afwijzing door Nederland en Frankrijk eigenlijk nog? Kunnen er nog delen van de grondwet worden gerealiseerd als de Europese Grondwet als geheel wordt afgewezen?

De heer Theo Lansloot: Een Europa dat zou bestaan uit kleinere entiteiten zou inderdaad veel beter zijn. De as Berlijn-Parijs is beweerdelijk de motor van de Europese integratie. Ik denk dat dit in werkelijkheid allerminst het geval is. Zolang de grotere landen alles zelf willen bedisselen, zal er geen echt Europa zijn. Het zou beter zijn om uit te gaan van kleinere entiteiten die historisch, economisch en sociaal bij elkaar horen. Ik vrees echter dat dit een illusie zal zijn.

In de plaats van een Europese Grondwet zou een multilateraal verdrag voor het Europa van na de uitbreiding, ruimschoots volstaan.

De grondwet is voorbarig. Er moet eerst een groot debat worden gevoerd over waar men met Europa naartoe wil.

De Europese Grondwet is in wezen ook dood. Ze kan immers pas in werking treden na bekrachtiging door alle lidstaten. Nederland en Frankrijk hebben de grondwet echter al afgewezen.

Een aantal zaken die in de Europese Grondwet staan worden de facto toch uitgevoerd, hoewel de grondwet niet is goedgekeurd. In Europa is alles mogelijk, omdat de hele constructie zo weinig democratisch is.

Zo werden er drie agentschappen opgericht waarin door de Europese Grondwet wordt voorzien: het agentschap voor grondrechten, het agentschap voor defensie en controle van de buitengrenzen en het agentschap van de Europese buitenlandse dienst. Ook het ruimtevaartprogramma werd nog niet goedgekeurd via de grondwet, maar het wordt wel al uitgevoerd.

En ook de wederzijdse defensieclausule wordt reeds toegepast, met het risico dat de NAVO daardoor wordt ondermijnd.

Er wordt ook werk gemaakt van een Europees Strafwetboek, met een openbare aanklager en een gemeenschappelijk asielbeleid.

Het Hof van Justitie spreekt al recht op basis van de grondrechten uit de Europese Grondwet.

Een grondwet moet beknopt en duidelijk zijn, en zo weinig mogelijk vatbaar voor interpretatie. Door de vele interpretaties die thans mogelijk zijn, ontstaat een reëel gevaar op een ‘gouvernement des juges’.

De heer Eloi Glorieux: U zegt dat de grondwet dood is. En wat nu? Wat is de volgende stap? Moet alles opnieuw begonnen worden? Of zijn er bepaalde elementen die uit de grondwet moeten gelicht worden en die verder behandeld kunnen worden? Ziet u een mogelijkheid voor de goedkeuring van een soort light-versie, waarbij alleen de eerste twee delen behouden blijven? Men kan toch niet doen alsof er nooit een ontwerp van Europese Grondwet heeft bestaan?

De heer Theo Lansloot: In de Europese Grondwet staat nergens wat er gebeurt als de grondwet niet wordt goedgekeurd.

In het voorjaar van 2006 komt er opnieuw een Europese Raad samen die zich over de Europese Grondwet moet buigen. Mogelijks zullen er bij die gelegenheid een aantal elementen uit de grondwet worden geselecteerd waarover eensgezindheid bestaat. Ik ben echter geen voorstander van een dergelijke ‘pick and choose’. Formeel werd er een reflectieperiode ingelast. Maar toch wordt er nog steeds niet nagedacht. Er moet eerst een groot debat worden georganiseerd. De burger wendt zich nu meer en meer van het Europees debat af.

De heer Karim Van Overmeire: In theorie hebt u gelijk dat er eerst een debat moet komen over de doelstellingen en de grenzen van Europa, en over de verdeling van de macht tussen de lidstaten en de EU. Het is echter een illusie om nu nog te hopen dat 25 lidstaten met wisselende meerderheden tot een consensus zouden kunnen komen over meer dan het absolute minimum, met name een vrijhandelszone.

Ligt de oplossing niet in een Europa à la carte, waarbij er een gemeenschappelijke sokkel is, met voor het overige een versterkte samenwerking tussen een kleiner aantal lidstaten? Dit is nu al het geval met de eurozone en Schengen. De bevolking krijgt zo het gevoel de controle te behouden.

Waar ziet u de grenzen van Europa? Een geografische definitie lijkt niet echt toereikend. Het westelijk deel van Rusland zou dan bijvoorbeeld wel tot Europa behoren, maar Siberië niet. Ook een culturele en historische definiëring is mogelijk. Een aantal landen, zoals Oekraïne, zitten dan op een breuklijn. Europa zou ook kunnen worden gedefinieerd als een waar-

dengemeenschap. Zelfs landen als Canada en Israël zouden in die hypothese deel kunnen uitmaken van Europa.

U zegt dat deze grondwet niet democratisch is. Hoe definieert u het begrip democratie? Ik heb de indruk dat u de Conventie als democratischer beschouwt dan de intergouvernementele besluitvorming. Het voordeel van intergouvernementele samenwerking is nochtans dat de regeringen door hun nationale parlementen ter verantwoording kunnen worden geroepen. Het nadeel van de Conventie en van het Europees Parlement is, dat deze organen als boemannen worden voorgesteld waarachter men zich op nationaal niveau kan verschuilen.

De gekwalificeerde meerderheid zou meer democratisch zijn. Louter mathematisch klopt dat. Het is echter mogelijk dat een beslissing waar er in Vlaanderen grote weerstand tegen bestaat, wordt doorgevoerd met een meerderheid van landen. Dit zal het democratische gevoel in Vlaanderen zeker niet ten goede komen.

Ik denk dat democratie enkel op nationaal vlak mogelijk is. Europa moet voornamelijk intergouvernementeel werken.

De heer Theo Lansloot: Ik meen dat een confederatie het meest geschikte model is. De samenwerking tussen soevereine landen moet beperkt zijn tot een aantal welomschreven domeinen en moet duidelijk zijn. Voor het bestuur van deze confederatie moet een structuur worden uitgebouwd die niet log is. Onder meer op het vlak van buitenlands beleid en defensie is een dergelijke samenwerking aangewezen. Ik stel echter vast dat er nu juist op deze terreinen het minste wordt samengewerkt.

Het doel van een Europees project is dat Europa iets zou kunnen betekenen in de wereld. Met de confederatie die ik voorstel is dat nog mogelijk. Een Europa à la carte staat daarentegen zeer ver van dit doel af.

Democratie is wel degelijk mogelijk op Europees niveau. De spelregels moeten echter duidelijk worden vastgesteld.

Op basis van het subsidiariteitsbeginsel moet zeer veel worden overgelaten aan de lidstaten. Zo kan er nestwarmte worden teruggegeven aan de burger die zich nu van Europa vervreemd voelt.

U kunt van mij niet verwachten vast te stellen wat de grenzen zouden zijn. Niet-Europese landen mogen in

elk geval niet in aanmerking komen. Als Europa zou gebaseerd worden op gemeenschappelijke waarden, dan passen land zoals Canada en Australië veel beter bij Europa dan bepaalde landen die dichterbij ons liggen.

Het debat hierover is, en wordt, nog steeds niet gevoerd. Politici moeten een visie ontwikkelen op langere termijn.

Mevrouw Anne Marie Hoebeke: Bent u inderdaad van mening dat de negatieve referenda in Frankrijk en Nederland te maken hebben met de discussie over de toetreding van Turkije?

Spijts een van uw beweringen bestaat er voornamelijk nog geen Europees strafrecht. Er bestaan hoogstens enkele aanzetten daartoe. Niemand kan toch gekant zijn tegen grensoverschrijdende samenwerking voor een beperkt aantal misdrijven, waarvan de kwalificatie en bestraffing zal worden geïmplementeerd in de binnenlandse strafrechtelijke bepalingen?

De heer Theo Lansloot: Turkije is een van de vele elementen die hebben meegespeeld, naast binnenlandse. De bevolking is ook vervreemd van Europa. Nederland is bovendien een nettobetaler.

Er is natuurlijk niets tegen een Europese rechtspraak, wel tegen het feit dat rechters door hun interpretatie van te onduidelijke teksten zelf gaan regeren.

Mevrouw Anne-Marie Hoebeke: Is ook in België de interpretatie in de rechtspraak niet een van de bronnen van het recht?

De heer Theo Lansloot: Ik weet niet of de Belgische wetgeving en het Belgische recht een voorbeeld moet zijn.

Mevrouw Anne-Marie Hoebeke: In de Angelsaksische landen is het systeem zelfs bijna uitsluitend op cases gebaseerd.

De heer Theo Lansloot: Dat is ook wat ik zei. Zij hebben vaak zelfs geen geschreven grondwet. Dat kan natuurlijk. En men zal er inderdaad nooit in slagen een tekst op te stellen die niet voor interpretatie vatbaar is. In dat geval is het de taak van de rechtbanken om te beslissen of een zaak met de basisteksten in overeenstemming is. Maar dit systeem mag niet omslaan in zijn tegengestelde. Iets waarvan ik vrees dat het in Europa zeer wel tot de mogelijkheden

behoort. Mijn punt is dat men door goede basisteksten op te stellen moet komen tot zo weinig mogelijk van die gevallen waarin rechtbanken algemene regels gaan stellen.

Mevrouw Miet Smet: Er zijn mijns inziens maar weinig zaken die aan Europa zijn toegewezen die beter nationaal waren gebleven. Als lid van de Europese Raad van Ministers heb ik gezien dat men in veel sectoren niet anders kan dan europeaniseren, onder andere vanwege de globalisering van de financiële en de economische wereld. Ik geef een voorbeeld. Als de dure normen die wij opleggen aan bedrijven voor de veiligheid en de gezondheid van de werknemers niet in heel Europa worden opgelegd, ondervindt het land dat ze wel toepast nadelen in de concurrentiestrijd. Een soortgelijke ervaring hebben wij in België sinds de geluidsnormen voor vliegtuigen geregionaliseerd zijn. Sindsdien lopen ze uiteen met alle gevolgen van dien voor Zaventem. Men kan toch niet zeggen dat het water van de Polen niet zo schoon hoeft te zijn als dat van de Vlamingen?

Als het Grondwettelijk Verdrag niet wordt goedgekeurd gaat men verder op basis van wat in Nice werd goedgekeurd en dat laat veel mogelijkheden open. Dat wordt op geen enkele wijze verhinderd. Voor een keer hebben de staatshoofden de zaak niet onder elkaar geregeld maar werden zelfs de midden-groepen bij de zaak betrokken. En net dan komt men hier zeggen dat het gebeuren te weinig democratisch is. Ook de parlementen, de regeringen, het EP enzovoort, waren vertegenwoordigd. Uiteraard kan alles beter, maar eindelijk werd een stap vooruit gezet in de democratie.

Hoe kan men verwachten dat een Europees Parlement samengesteld uit zo veel partijen en 25 landen als compromis een glasheldere tekst produceert? Dat kan politiek niet. De besluitvorming in het EP, in samenspraak met de Raad en geholpen door de Commissie, is natuurlijk de resultante van wat al die landen en partijen denken. Waarom zou er trouwens geen interpretatie door het gerecht mogen zijn? Het is dan aan de initiatiefnemers uit de Commissie om indien nodig de tekst te verbeteren.

Mevrouw Vera Dua: Iedereen is het erover eens dat er een probleem is tussen de EU en de Europese burgers. Bij zijn aanvang was het een zeer wervend project, maar het verkeert nu in moeilijkheden. Daarom ben ik verbaasd dat de heer Lansloot voorstelt om naar een confederatie te gaan met bevoegdheden die

beperkt zijn tot defensie en buitenlandse zaken, wat nu juist absoluut niet wervend is. Op die manier gaat Europa dood. Dat is een deprimerende oplossing.

De heer Theo Lansloot: Ik heb niet gepleit voor een minimale confederatie. Ik heb ook geen exhaustieve bevoegdhedenlijst gegeven. Macro-economie dekt bovendien veel. De munt hebben we al. Maar de EU hoeft, om maar iets te zeggen, niet per se het aantal sporten van een ladder vast te leggen. Het is vooral van belang dat men de balans bewaart door duidelijk te bepalen wat Europees is en wat niet. Men moet tegelijk de nestwarmte bewaren en mogelijk maken dat Europa meetelt in de wereld op de gebieden die van belang zijn, en daar horen ook defensie en buitenlandse zaken bij. Drie aparte zetels voor Europese staten in de Veiligheidsraad is naar verhouding te gek. Maar ik maak mij geen illusies dat Londen en Parijs meteen hun zetels aan Europa als geheel zullen afstaan. Het is een goede zaak dat de Duitsers, bij monde van kanselier Merkel, voor het eerst uitdrukkelijk gezegd hebben dat een eigen zetel voor Duitsland een illusie is.

Natuurlijk interpreteren rechters maar dat betekent niet dat men niet tot zo goed mogelijke teksten moet komen. Ik heb het dan niet over het Europees Parlement, want daar ligt niet de bron van de wetgeving. Alles is al voorgekauwd door de bureaucratie.

Mevrouw Miet Smet: Dat is bij ons ook zo. De minister schrijft de tekst niet zelf, het is de administratie die voorbereidt. Het EP kan bovendien, met een gekwalificeerde meerderheid, een volledige tekst wijzigen en dat doet men ook.

De heer John Vrancken: De Europese milieuwetgeving moest omgezet worden in nationale wetgeving, maar in België stelt men een groot verschil vast tussen de toepassing in Vlaanderen en Wallonië. De losere omgang in Wallonië verklaart de delokalisering van bepaalde Vlaamse bedrijven. Ook van de Europese Grondwet mag men geen zekerheid op het vlak van regelgeving verwachten.

II.4. Bespreking met de heer Peter Bursens, hoofddocent aan het departement Politieke Wetenschappen van de Universiteit Antwerpen, gespecialiseerd in Europese aangelegenheden

A. Uiteenzetting door de heer Peter Bursens

De heer Peter Bursens, universitair hoofddocent: De bedoeling van het Europees Grondwettelijk Verdrag

is de amendering van het bestaande bestel met het oog op het efficiënter en democratischer maken van de Europese instellingen in het licht van de grote uitbreiding van 2004. De vorige IGC's hadden heel wat resultaten opgeleverd, maar waren uiteindelijk niet echt bevredigend. Premier Verhofstadt speelde een rol in de nieuwe methode van de Conventie, met als kenmerken: parlementarisme, meer actoren, meer breuklijnen, grotere ambitie, creatief nieuw ontwerp, deliberatie. De Conventie gleed evenwel snel af naar een IGC-achtige vergadering: onderhandelingen in de plaats van deliberatie, de grote landen gingen domineren, de nationale breuklijnen kwamen weer boven, de ambitie werd getemperd en dan moest de eigenlijke IGC nog komen. Het resultaat was dat er geen grote revolutie kwam, maar slechts kleine amendementen. In wezen dus een veeleer cosmetische operatie.

Dat de tekst een compromis is, was in die omstandigheden uiteraard onvermijdelijk. Hij mag dan ook niet vergeleken worden met een ideaal en op grond daarvan afgekeurd. Het criterium voor mijn evaluatie is de noodzaak van een politiek tegengewicht voor de economische globalisering, die niet werkt volgens een politieke, democratische, sociale of ecologische logica, maar volgens een marktlogica. Op wereldvlak is die politieke correctie vooralsnog een illusie, dus is de EU daartoe de enige kans. De vraag die men zich dus moet stellen is of de grondwet de EU democratischer, efficiënter en politieker maakt.

Ik som een aantal positieve nieuwigheden op. De Conventie ging op een meer democratische, transparante en open wijze tewerk. De Unie krijgt rechtspersoonlijkheid. Er wordt een Handvest van de Grondrechten opgenomen. Het aantal wetgevende instrumenten en procedures wordt vereenvoudigd. Er wordt expliciet gesproken over de afbakening van de bevoegdheden. De civiele maatschappij krijgt een grotere rol. De bevoegdheden van het Europees Parlement worden licht uitgebreid, met name inzake landbouw. De Raad moet openbaar optreden als wetgever en nog enkele andere democratische elementen als de rol van de nationale parlementen, de subsidiariteitstoets en het burgerinitiatief. De versterkte samenwerking wordt makkelijker aanwendbaar.

En dan de negatieve nieuwigheden en vooral gemiste kansen, vooreerst op het vlak van de efficiëntie. De wetgevende methode wordt niet veralgemeend naar buitenlands beleid, defensie, fiscaliteit, politie enzovoort. Er wordt ook geen noemenswaardige vooruitgang geboekt op het gebied van Buitenlandse Zaken. De Europese minister van Buitenlandse Zaken is de grootste miskleun van het hele verdrag. Er is nauwe-

lijks of geen lagere drempel om de gekwalificeerde meerderheid te halen. De samenstelling van de Europese Commissie blijft te uitgebreid. De langdurig aangestelde voorzitter van de Europese Raad zorgt voor de verdere institutionalisering van het intergouvernementalisme.

Inzake de versterking van het democratisch gehalte van de EU is het een vooruitgang dat de voorzitter van de Europese Raad wordt ‘verkozen’ door de leden van de Europese Raad. Voor wat de Europese minister van Buitenlandse Zaken betreft, ligt de kwestie ingewikkelder, maar globaal is ook dat een lichte democratische vooruitgang. De controle van de nationale parlementen zou dan weer beter kunnen. Er wordt ook geen duidelijke keuze gemaakt voor politisering en parlementarisering. De EU blijft iets tussen staat en internationale organisatie.

Deel drie van het verdrag hoort niet thuis in de tekst. Een grondwet moet beknopt en precies zijn, regels, rechten en plichten vastleggen, maar geen inhoudelijke beleidskeuzes maken.

Is het glas daarmee halfvol of halfleeg? Ik zou bij een referendum, dat er gelukkig niet komt, in de richting van een ja-stem tenderen.

Het ratificatieproces is een uitgelezen moment voor een maatschappelijk debat. Op grond daarvan kan men een draagvlak creëren voor Europa, dat eerder gebouwd werd op een eliteconsensus. Alle initiatieven daartoe moeten gesteund worden: campagnes, stimuleren van het middenveld, de media bespelen enzovoort. Maar alstublieft geen referendum, ook geen volksraadpleging, bindend of niet. Nog afgezien van de bezwaren van de Raad van State, moet men beseffen dat men met dat instrument nooit de gestelde vraag beantwoordt. Die wordt altijd gekaapt door andere, met name binnenlandse en eenvoudiger thema's. Welke vraag gaat men in deze trouwens stellen? Of moeten het meerdere vragen zijn? Daar komt men niet uit. Hoe gaat men achteraf de niet gemotiveerde burgerstem interpreteren? Een politiek systeem zonder geïnformeerd debat is niet democratisch. Een Europees referendum vertoont al die bezwaren in het kwadraat en hoe dan ook blijft de ratificatie nationaal. De benodigde Europese publieke sfeer bestaat trouwens op dit moment nog niet.

Parlementaire ratificatie is een alternatief. Ik geloof sterk in de representatieve democratie, mits zekere aanpassingen. Er is met name politisering over Europa nodig. Zonder debat en standpunten blijven de media weg en maakt men de publieke opinie niet

warm. Men moet dan ook bij alle verkiezingen, ook regionale en federale, de eerlijkheid hebben te zeggen dat het beloofde beleid binnen Europese marges zal moeten worden gevoerd. Het is daarom ook aan te bevelen de regionale en Europese verkiezingen niet op dezelfde dag te organiseren, maar ze juist duidelijk te onderscheiden. De parlementen moeten ten aanzien van het Europees beleid ook ten volle hun controlerende taak waarnemen ten opzichte van de uitvoerende macht.

Via verklaring 30 (Verklaring betreffende de bekrachtiging van het Verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa) hebben alle lidstaten in feite erkend dat de ratificatieprocedures hoe dan ook in elk land moeten plaatsvinden. De Europese Raad stelde, na de referenda in Frankrijk en Nederland, in juni 2005 een reflectieperiode in. Dat staat daar haaks op. Daarom wil ik de regeringen die hun procedure opschorten, herinneren aan hun afspraak. Of dat politiek de verstandigste keuze is, is natuurlijk een andere zaak.

Wat zijn de mogelijkheden nu? De eerste is om alle pogingen tot ratificatie toch te laten plaatsvinden. Als men aan 21 (dat wil zeggen meer dan vier vijfde van de lidstaten) komt, moet de Europese Raad zich daar opnieuw over buigen. Men kan ook deel III er uit lichten en een ‘grondwet light’ opnieuw aan iedereen voorleggen. Of een nieuwe IGC, misschien zelfs een nieuwe Conventie bijeenroepen, maar dat betekent dan wel een uitstel van minstens vier tot vijf jaar. Optie één sluit het best aan bij de bevoegdheden maar zal Europa bij de burger niet geliefder maken. Er is dus een nieuwe tekst nodig. Maar hoeft men die met 25 te schrijven? Of moet men naar een kern-Europa, wat overigens niet hetzelfde is als een Europa à la carte? Men heeft dan een grote vrijhandelszone en gaat met een aantal landen verder.

Tot slot pleit ik ervoor niet het debat over democratie te voeren, maar over legitimiteit. Dat is veel breder en omvat zowel input – democratie, transparantie, participatie, government by the people – maar ook output, dat wil zeggen een degelijk beleid waar de burgers iets aan hebben. Het probleem is dat beide op gespannen voet leven. Een ultiem participatief systeem hoeft geen identificatie op te leveren en een extreem technocratisch bestuur kan af en toe degelijk beleid opleveren. Democratie blijft natuurlijk een belangrijk aspect van legitimiteit.

Het Europees Parlement heeft geen initiatiefrecht zoals andere parlementen, tenzij langs de omweg van een soort lobbying bij de Europese Commissie. Het is maar half bevoegd voor de begroting, heeft niet over

alles legislatieve macht en niet dezelfde bevoegdheden als andere parlementen voor de controle op de uitvoerende macht, wie dat in deze ook moge zijn. Maar moeten wij die vergelijking wel maken? Door dat de EU meerlagig is, moet ook de controle dat zijn. Zo moet men ervoor zorgen dat de nationale parlementen hun controlerende taak uitvoeren, en dit in de eerste plaats ten opzichte van hun uitvoerende macht.

Door het ontbreken van de traditionele meerderheden, kan het EP ook juist meer parlement zijn dan de nationale en regionale. Er is nog wel debat en discussie mogelijk. Wisselende coalities zijn er mogelijk en inhoudelijke argumenten kunnen tegen elkaar uitgespeeld worden. Zonder een dergelijk politiek debat is democratie niet mogelijk.

B. Bespreking

Mevrouw Vera Dua: De verdediging van de representatieve democratie siert u, de afwijzing van referenda minder. Ik vind dat wij net als in Zwitserland die traditie moeten invoeren. Het argument van de onvoldoende informatie geldt overigens ook voor de gewone verkiezingen. Ik erken wel dat voldoende informatie vooraf noodzakelijk is.

Hoe kunnen we de legitimiteit van Europa versterken? De rol van de uitvoerende macht in de natiestaten is hier van groot belang, want die is geneigd om wat niet goed gaat aan Europa te wijten en wat goed gaat aan zichzelf te danken. Zij moet het Europese project mee dragen. Zo overleefden de landbouwers decennia lang dankzij Europese subsidies terwijl men te weinig durft zeggen dat Europa daarvoor ook iets terug mag vragen, bijvoorbeeld op milieuvlak.

De heer Peter Bursens: Daarom zei ik ook dat bij verkiezingen duidelijk de marges van het beloofde beleid moeten aangeduid worden. En van het zondebokmechanisme moeten we inderdaad af.

Het klopt dat heel wat van mijn argumenten tegen referenda ook gelden voor de representatieve democratie vandaag. Maar ik blijf bang voor de waan van de dag. Het gebrek aan ervaring met dit instrument in België pleit er niet voor om dan maar meteen het meest complexe onderwerp eraan te onderwerpen. Men kan dan beter met iets eenvoudiger beginnen als men die traditie wil opbouwen.

De heer Karim Van Overmeire: Ik vind dat men juist op cruciale momenten moet terugkoppelen naar de bevolking. Ook de parlementaire gemeenschap is

onderhevig aan de waan van de dag en bovendien onderworpen aan de partijdiscipline.

Mevrouw Vera Dua: Uw partij kondigde destijds aan dat zij ervoor zou zorgen dat een eventueel referendum niet over de Europese Grondwet zou gaan maar over iets anders.

De heer Karim Van Overmeire: Wij stelden een tweede vraag over Turkije voor, maar ook als die tweede vraag niet was weerhouden, had men nog altijd een volksraadpleging kunnen houden over de grondwet alleen. Er zijn trouwens altijd factoren die het debat onzuiver maken, ook bij een parlementaire behandeling.

De heer Luk Van Nieuwenhuysen: In Nederland en Frankrijk kwamen inderdaad thema's aan bod die niet rechtstreeks met het onderwerp te maken hadden. Maar er is ook heel wat gedebatteerd over de grondwet zelf. Er zijn wekenlang argumenten uitgewisseld en er was veel publieke belangstelling. De opkomst bij het referendum in Nederland was ook veel groter dan voor de Europese verkiezingen. Men mag er niet bij voorbaat van uitgaan dat de zaak voor de bevolking te ingewikkeld is.

De heer Peter Bursens: Er is veel gedebatteerd, dat is verdienstelijk, maar al het opinieonderzoek wijst uit dat de mensen hun stem niet hebben laten bepalen door de inhoud van de grondwet. De Bolkesteinrichtlijn staat niet in de grondwet en de nettobijdrage van Nederland evenmin. Toch ging het daar in respectievelijk Frankrijk en Nederland over.

De heer Karim Van Overmeire: Dat men alleen op dit moment de kans kreeg zich rechtstreeks uit te spreken speelt daar natuurlijk ook een rol in. Over de andere onderwerpen was eenvoudig geen referendum.

De heer Peter Bursens: Een referendum over Turkije is hooguit over vijftien jaar aan de orde, als we ooit zover komen.

Mevrouw Miet Smet: Over zo'n belangrijk onderwerp kan men geen referendum houden zonder traditie op dat vlak. Dat vraagt tijd.

De meerlagige constructie van Europa is een unieke zaak die wij moeten koesteren. Stel u voor dat een enorm parlement als het EP wetgevend initiatiefrecht zou hebben, dan zouden 24 uur niet volstaan.

Wat de parlementaire controle betreft, kan men zoals de Denen de handtekening van zijn uitvoerende macht verbinden aan de opschortende voorwaarde

van de goedkeuring door het parlement, maar een bindend mandaat kan niet. Anders kan de minister niet meer discussiëren in de Raad. Hoe kan men zonder onderhandelingsruimte een compromis tussen 25 vinden?

De heer Peter Bursens: Het betreft een negatief mandaat. De regering gaat met een voorstel naar het parlement. Indien dit afgewezen wordt door het parlement, moet het worden aangepast. Achteraf moet worden verdedigd hoe er finaal werd gestemd op Europees niveau. Zo wordt het parlement betrokken bij de besluitvorming.

Mevrouw Miet Smet: Ons parlement kan dat ook. Het probleem is dat ons federale parlement nagenoeg nooit vragen stelt over wat er gebeurt in Europa.

De heer Eloi Glorieux: De debatten in Nederland naar aanleiding van het referendum zouden voornamelijk gegaan zijn over elementen die grotendeels los staan van de Europese Grondwet. Ik denk dat dit onder meer een gevolg was van het feit dat er twee neen-campagnes werden gevoerd. De regering heeft immers een campagne gevoerd om neen te stemmen tegen het neen-kamp, in plaats van uit te leggen waarover het eigenlijk gaat.

We moeten dus wel degelijk het debat aangaan met de burger over de inhoud van de grondwet. Anders ligt de weg open voor extreem rechts.

De heer Peter Bursens: Ik ben vragende partij voor een debat. Er bestaat veel vraag naar. Het debat moet wel op een intellectueel eerlijke wijze worden gevoerd. Veel actoren moeten er een rol in spelen. Het Vlaams Parlement is een van de belangrijkste.

De voorzitter: De hoorzittingen zijn bij deze gesloten. Ik dank de genodigden voor hun bijdrage aan de werkzaamheden van onze commissie.

De verslaggevers,

Anne Marie HOEBEKE
Stefaan SINTOBIN

De voorzitter,

Karim
VAN OVERMEIRE
